

**L'ACTIVITAT FÍSICA I L'ESPORT
COM A MITJÀ D'INTEGRACIÓ
SOCIAL DELS JOVES GITANOS
AMB RISC D'EXCLUSIÓ AL BARRI
DE ST. ROC DE BADALONA**

Treball de Final de Grau de Ciències de
l'Activitat Física i de l'Esport

Joan BOBI I GIBERT

Any acadèmic 2015-2016

Tutora: Montserrat Martín Horcajo

UVIC-UCC

Vic, maig del 2016

RESUM

L'objectiu de l'estudi realitzat en aquest treball és analitzar la incidència que tenen les activitats físiques i l'esport en evitar la situació de risc i exclusió social. Per tal d'estudiar aquest impacte, vaig escollir com els hi afectava això als joves gitanos del barri de Sant Roc, situat a Badalona. S'ha centrat l'estudi en joves participants en el Projecte Coordinació d'Activitats Extraescolars pel Consorci Badalona Sud.

Previ a l'esmentat anàlisi, es pot observar una fonamentació teòrica sobre el risc d'exclusió social en joves i el paper que poden tenir les activitats físiques i l'esport per minvar aquest risc.

S'ha fet un estudi qualitatiu mitjançant entrevistes estructurades dirigides a monitors i monitores, participants en procés de formació i al coordinador del l'esmentat projecte.

Paraules claus: adolescents, ètnia gitana, activitat física i esport, futbol, exclusió i integració social, risc social, sexisme.

ABSTRACT

The aim of this study is to analyse the incidence of physical activity and sport to avoid a risky and social exclusion situation. In order to study this impact, I've chosen a group of gypsies from Sant Roc's neighbourhood, located in Badalona. The study is focused on young participants from a "Projecte Coordinació d'Activitats Extraescolars pel Consorci Badalona Sud".

Before the analysis, there's a theoretical foundation about the social exclusion risk that affects young people and the role of the physical activity and sport in terms of reduce this risk.

Using structured interviews directed to instructors, participants in training process and to the Project's coordinator, I've done a qualitative study.

Key words: teenagers, gypsy, physical activity and sport, football, exclusion and social integration, social risk, sexism.

ÍNDEX

1.	Introducció.....	5
2.	Fonamentació teòrica i definicions	8
2.1.	Joves adolescents	8
2.1.1.	Joves d'ètnia i cultura gitana	10
2.2.	Activitat física i Esport	13
2.2.1.	L'activitat física: transmissió de valors (lúdic-competició)	15
2.3.	Integració social.....	18
2.4.	Exclusió social.....	20
2.5.	Risc social.....	23
3.	Metodologia.....	27
3.1.	Anàlisi del context	28
3.1.1.	Població	29
3.1.2.	Educació	30
3.1.3.	Projecte coordinació activitats extraescolars pel consorci Badalona Sud	30
3.1.4.	Característiques generals dels joves gitanos participants en el projecte	32
3.2.	Objectius de la recerca.....	33
3.3.	Mostra de la recerca.....	34
3.4.	Indicadors de la recerca	35
3.5.	Instruments de la recerca	36
3.6.	Disseny de l'entrevista.....	39
4.	Anàlisi dels resultats.....	40

5.	Discussió.....	49
6.	Conclusions	51
7.	Bibliografia.....	54
8.	Annex	59
8.1.	Entrevista coordinador del projecte	59
8.2.	Entrevista monitor/a del projecte	60
8.3.	Entrevista jove del projecte.....	64

1. Introducció

Aquest treball pretén analitzar la incidència que tenen les activitats físiques i l'esport, en concret la pràctica del futbol, per evitar la situació de risc i exclusió social que pateixen molts joves de l'ètnia gitana del barri de Sant Roc de Badalona.

El principal motiu pel qual he decidit triar aquest tema ha estat la meva preocupació per las conseqüències socials que pot tenir una creixent exclusió social d'alguns i algunes joves socialment desfavorits, i la curiositat per saber si la pràctica d'un esport com el futbol, pot tenir una influència positiva per aquests joves. He de dir que parteixo de la intuïció de que, efectivament, l'educació física i la pràctica d'esport de forma continuada, pot ser una eina molt important per a la inclusió social i que cal potenciar activitats d'aquest tipus, ben fonamentades pedagògicament, a tot el territori.

M'he centrat en el barri de Sant Roc de Badalona, perquè és una zona amb una clara mostra de joves en aquesta situació de risc d'exclusió social i per la facilitat que tenia per trobar joves per entrevistar degut a que un amic meu treballa com a treballador social i és coordinador del Projecte Coordinació Activitats Extraescolars Consorci Badalona Sud.

Aquest estudi es troba distribuït bàsicament en dues parts: una part de recerca teòrica i una altra de pràctica.

Pel que fa la part més teòrica, a l'hora de fer servir termes com integració social, exclusió social o simplement risc social es desdibuixava una mica el seu significat i he decidit fonamentar-ho i situar-ho. També m'ha semblat necessari buscar informació sobre el paper que poden tenir les activitats físiques i l'esport per minvar aquest risc a nivell general. El fet de centrar-me en aquest barri de Badalona m'ha encaminat cap als joves d'ètnia gitana, ja que són majoria en el projecte, i cap a la percepció que tenen aquests joves dels beneficis de la pràctica de l'esport- el futbol- en la seva vida a nivell general.

En la mesura que m'he endinsat en el treball, m'he anat interessant més per les característiques i situació de la població gitana i he dedicat una part a analitzar-les. Hi ha bibliografia molt interessant sobre el tema que m'ha situat molt en

alguns aspectes a tenir en compte, sobretot de caire cultural i m'ha fet adonar que a més a més del fet de ser gitanos, la situació de pobresa i guetització són fonamentals per arribar al risc d'exclusió social sigui en població gitana o immigrada. L'IDESCAT (2013) cita que "l'estratègia Europea 2020 promou la inclusió social, en particular mitjançant la reducció de la pobresa".

He buscat també informació sobre l'èxit escolar i les mancances educatives del poble gitano perquè m'ha semblat vital situar aquest aspecte per poder analitzar el valor i les conseqüències de les activitats esportives extraescolars en la formació dels joves del meu estudi.

En la part pràctica, m'he plantejat la metodologia i he optat per la investigació qualitativa. He elaborat un esquema i he entrevistat a joves monitors i monitores del projecte que prèviament han passat per ell com a participants, nois que estan en procés d'aprenentatge, tots ells d'ètnia gitana, i al coordinador del programa,

També m'he basat molt en les característiques dels nois i noies de l'ètnia gitana al barri de Sant Roc que m'ha proporcionat el coordinador del programa, que parteixen de la seva observació i experiència amb aquests joves.

He fet també una observació directa informal, no estructurada, del desenvolupament de les activitats, per fer-me una idea de la seva actitud i de com es plantegen les sessions d'entrenament. No n'he fet diari, la meua intenció era només submergir-me en la seva realitat. Sóc entrenador de futbol i coordinador del futbol base a l'UE Camprodon i tenia uns coneixements previs que intuïa que havia de posar en qüestió per poder fer una anàlisi dels resultats més lligada a l'entorn estudiat. M'ha anat molt bé poder assistir a les quatre sessions d'entrenament, dues amb nois cadets i dues amb un equip femení infantil-cadet per a contextualitzar les respostes de les persones entrevistades.

Tal com diu Heinemann (2003, p.24) "la pregunta determina el diseño de la investigación y establece qué resultados cabe esperar" he dedicat algun temps a plantejar-me la pregunta i m'he centrat en l'activitat del futbol, però he intentat emmarcar-ho dins de l'activitat física reglada, en general en situació extraescolar.

La pregunta inicial que m'he plantejat per realitzar la meva recerca sobre aquest tema és la següent: té influència la pràctica de l'esport (futbol) com a activitat extraescolar, en la integració dels joves amb risc d'exclusió social al barri de Sant Roc de Badalona?

Per altra banda, Heinemann (2003) ens diu també, que dintre el mètode científic, els objectius seran la base de la recerca. Els objectius que m'he plantejat són els següents:

- Analitzar les característiques dels joves d'ètnia gitana del barri de Sant Roc de Badalona.
- Conèixer la percepció i valoració que fan els joves de l'ètnia gitana sobre la practica de l'esport (futbol) i la influència d'aquesta pràctica en la seva vida.
- Situar als joves entrevistats en la taula de valors de Hellison que ha estudiat la responsabilitat personal i social des de l'activitat física.
- Valorar l'opinió dels entrevistats amb referència les noies d'ètnia gitana i la pràctica del futbol.

Després del treball de camp, he plasmat alguns interrogants resoltos en la discussió pel que fa la validesa del Projecte Coordinació Activitats Extraescolars Consorci Badalona Sud amb relació els joves d'ètnia gitana, tenint en compte alguns aspectes de la recerca teòrica, he fet l'anàlisi del treball de camp i he redactat les conclusions.

En darrer lloc hi trobareu la bibliografia i en un annex el guió de les entrevistes.

2. Fonamentació teòrica i definicions

Em plantejo analitzar com l'activitat física i l'esport ajuden en la integració social amb joves gitanos amb risc d'exclusió.

Segons Heinemann (2008) hi ha diversos punts importants alhora de buscar les definicions: els conceptes i la realitat en què es troba el tema a aprofundir, les definicions nominals i els criteris de qualitat de les definicions que com ja sabem han de ser de fonts fiables. En quan a les definicions nominals, són definicions sobre el contingut dels conceptes importants del treball. Han d'aportar comunicació clara sobre els diferents estudis que s'han realitzat fins al moment sobre el tema del treball i a més, delimitar els objectes d'investigació per tal de centrar al màxim el tema. Per tant, hem d'anar centrant el tema fins a arribar a la màxima concreció del què estem buscant, d'aquesta manera tal i com diu l'autor ens serà més fàcil desenvolupar-lo.

Els temes més importants que s'han de dominar a l'hora de realitzar aquest tipus de treball són: joves adolescents, joves d'ètnia gitana, activitat física i esport, exclusió i integració social i risc social. Entendre bé aquests conceptes, serà clau per poder realitzar la part pràctica del meu estudi.

2.1. Joves adolescents

Per començar és important cercar sobre els joves adolescents als quals va dirigit el treball, ja que els adolescents/es són els joves que es troben en aquesta edat on s'experimenten molts canvis, ja que passen de ser nens/es a adults. És una època on el cervell i el cos pateixen molts canvis i això fa que els joves siguin molt volubles.

Segons Puig (2000), és fonamentalment una part d'aquest llarg procés de transició des de la infància fins a la vida adulta, a través del procés d'adquisició i integració en la seva persona de les lògiques de funcionament de la societat en què viuen.

Dintre aquest gran grup de joves, hi ha la població que migra, és una població marcada per la seva vulnerabilitat, motivada per la barrera cultural i, en molts casos, lingüística. Es considera un dels principals col·lectius als quals es fa referència quan es parla

d'exclusió social. En aquest sentit, segons dades de l'IDESCAT (2010), actualment a Catalunya el 25,2% dels joves entre 15 i 24 anys són d'origen estranger.

Un altre element vinculat a l'exclusió social dels/de les joves és el fracàs o abandonament dels estudis. El perfil dels/de les joves en aquesta situació és (Associació Cultural Norte Joven, 2000):

- Entre 12 i 20 anys.
- Procedents de famílies desestructurades amb molt baix nivell sociocultural i econòmic (abandonament/desprotecció).
- Historial recurrent de fracàs escolar (i moltes vegades personal) que incideix en la seva autoestima i en la seva motivació.
- Indefensió, apresa per enfrontar-se a l'aprenentatge, a les relacions interpersonals, a la recerca de feina i, en general, al món adult.
- Sense habilitats per a l'èxit: poca motivació de consecució d'objectius, baixa resistència a la frustració, poc control de les situacions, etcètera.
- Escassa oportunitat d'aprendre els patrons bàsics de comportament social adoptat.
- Desavantatge sociocultural sostingut, patrons de relació familiar inadequats i subdesenvolupament o capacitats bàsiques.
- No han tingut models de comportament adequat (social, laboral, entre altres).
- Concepcions prèvies negatives sobre el treball i els empresaris/es (treball= explotació i avorriment).
- "Educats/ades" al carrer (rols socials agressius, llei del més fort...)
- Amb experiències de consum d'alcohol i drogues.
- Augmenten els/les joves exclosos/es que pertanyen a minories ètniques o culturals (immigrants, cultura gitana).

2.1.1. Joves d'ètnia i cultura gitana

Els gitanos, malgrat en els darrers anys s'ha produït l'arribada d'un bon nombre de persones de diferents ètnies i cultures d'arreu del món, són encara una minoria cultural molt rellevant en el nostre país. Per altra banda, són un dels col·lectius percebuts de forma més negativa per la societat catalana i espanyola a nivell general

L'univers gitano és complex i històricament s'ha mostrat com una barrera molt gran per poder salvar des de l'escola i des de les institucions en general.

La seva identitat es construeix, en una part essencial, a través de la diferenciació amb els no gitanos (païos), que formen part d'un altre univers, prohibit i perillós (Liégeois, 1998).

Quan parlem de gitanos, parlem d'un món molt divers. No és el mateix parlar dels gitanos de Gràcia a Barcelona, que tenen un poder adquisitiu i que han trobat un cert encaix dins del barri amb força bona convivència, dels de Badalona que solen estar segregats en una zona de la ciutat, el barri de Sant Roc, i que, en la seva majoria, formen part d'un sector amb baix nivell econòmic i alguns viuen en el llindar de la pobresa, amb dificultats de convivència amb la resta de la població del barri i de la ciutat, o dels més nòmades romanesos que van d'un costat a l'altra de la nostra geografia i s'assenten en la perifèria de les ciutats. Però la majoria d'especialistes citen un nucli comú d'ètnia.

La seva unitat bàsica de transmissió cultural és la família i si es vol tenir alguna incidència en la seva educació s'ha de partir d'aquí i fer un treball a nivell global, no només amb els nois i noies. I donar, sota el meu punt de vista, molta més importància a la seva manera de veure la vida, i cal que participin de forma activa, com a comunitat, per a concertar un projecte que sigui útil de veritat. Pel que he vist, hi ha hagut molts intents de "integrar" al poble gitano a la cultura "oficial" però no han tingut èxit.

S'ha anat avançant però a pas de puça si pensem que dels dos cents mil nens i nenes i joves gitanos que tenen edat d'estar en el sistema educatiu i dels quals molt pocs acaben secundària – només un 20%-, només n'hi ha uns cent que estan a les portes de la universitat o en ella (en una situació normalitzada n'hi haurien d'haver gairebé 30.000

gitanos i gitanes estudiant a la universitat), ni de l'enorme analfabetisme de les persones adultes gitanes- es calcula en un 33%-son els que tenia la població adulta majoritària a principis del segle XIX. (Salinas, 2012).

La lectura del mateix Pla integral del poble gitano de la Generalitat de Catalunya (2006) fa veure les grans dificultats del treball educatiu en el sí del poble gitano i presenta un seguit de mesures educatives que no passen només per l'escola. No fa esment a la pràctica esportiva però diu que s'ajudarà amb subvencions a les accions encaminades a crear voluntariat en els joves gitanos. Podria ser el cas dels nois i noies que comencen en una activitat esportiva i després es queden de monitors o monitores en l'activitat...

La major part de principis de l'escolarització que serveixen per la població autòctona a nivell general, són totalment inútils per la població gitana. Per una comunitat que ha viscut i ha mantingut la seva cultura a contracorrent durant molts anys, l'escola és apercebuda com una institució estranya i amenaçadora. També cal posar sobre la taula que la cultura gitana sol ser invisible dins del currículum i, en general això també pot crear una desafecció cap al sistema educatiu reglat en general. Només interessa l'aprendre a llegir i escriure i a comptar...perquè són eines útils per la vida (Essomba, 2003)

Penso que les activitats no reglades i la pràctica de l'esport en particular pot trencar aquesta barrera cultural per ajudar als nois i noies gitanes a construir el seu propi futur. Tenint en compte la seva cultura però també obrint portes per anar més enllà.

Si tenim en compte que l'educació ha de servir per , entre d'altres coses, entrar en el món laboral, crec que s'ha de tenir en compte els prejudicis de base que tenen les empreses i persones que els han de contractar sobre l'ètnia gitana.

El projecte WORKALÓ coordinat pel grup CREA (2004), de la Universitat de Barcelona ha demostrat que mentre els gitanos i gitanes estan disposats a ocupar llocs més "alts" del mercat laboral una de les barreres per aconseguir-ho és el racisme. El projecte detalla els prejudicis presents en la seva contractació agrupats en quatre grups:

- La identificació de la cultura gitana amb la marginació.

- L'assumpció de que tasques familiars no són compatibles amb responsabilitats laborals
- La falta d'hàbits laborals (no s'adapten a horaris i normes laborals)
- Desconfiança del seu desig i capacitat de participar en la societat i en la formació (consideren que la cultura gitana és incompatible que participin en aquests serveis)

Hi ha molts elements aportats per aquest grup de recerca que ens fan adonar dels estereotips que circulen entre gitanos i "paios" i que justifiquen la necessitat de trobar vies i ponts de convivència per a que es pugui parlar d'educació igualitària per a una societat igualitària.

Hi ha un aspecte que personalment penso que la cultura gitana hauria de superar perquè totes les persones neixen lliures i iguals en dignitat i drets... (article I Declaració Universal dels Drets Humans), que és la discriminació que pateixen les noies, sota el meu punt de vista, dins de les famílies gitanes.

Dora Blasco (2006) ha analitzat la conducta de nois i noies d'ètnia gitana en les classes d'educació física en barris marginals. En el seu estudi en el barri Oliver de Saragossa ha comprovat que les nenes gitanes presenten més poca motivació en les classes d'educació física i que els nois opten monotemàticament pel futbol i discuteixen l'autoritat. Cita també que es fa molt difícil treballar amb parelles mixtes. Les noies treballen millor davant d'una professora que un professor.

Les noies assumeixen un paper de gènere dèbil i totalment separat de les expectatives dels nois.

De tota manera la tesis de Blasco es reafirma en la millor acceptació de les noies per les activitats extraescolars a les que s'assisteix voluntàriament i no hi ha avaluació. Els nois segueixen apuntant-se a futbol i mantenint una actitud desafiant davant de les persones amb autoritat però, malgrat això tenen una actitud més positiva també en les activitats extraescolars que en les classes d'educació física reglada.

2.2. Activitat física i Esport

Per altra banda, un altre concepte important és el d'activitat física i l'esport, segons Parlebas (2001, p. 148) "el deporte es un culto voluntario y habitual al ejercicio muscular intensivo, incitado por un deseo de progresar que no teme arriesgarse si hace falta".

En aquesta frase podem observar com Parlebas feia servir la paraula voluntari, és a dir, que no es obligatòria. Si ho relacionem amb aquest estudi cal tenir molt present aquest component, perquè els adolescents rebutgen la obligació en gran mesura, per tant caldrà motivació per a que vulguin fer esport lliurement. El fet del desig de superació els pot ajudar en d'altres facetes de la seva vida, com ara la integració social, que és el que ens ocupa. En l'esport també hi podem trobar un component de risc, que en l'adolescència pot interessar a un grup important. Aquest risc, quan es parla de pràctica esportiva, es controlat, per tant aquest factor de control també es interessant en els joves amb conductes disruptives. Es pot dir que els joves amb risc d'exclusió tenen un bon aliat en l'activitat física i l'esport, i aquestes activitats seran un factor facilitador a la hora d'integrar-se.

Si relacionem l'activitat física i l'esport amb agents socials i educadors, Svoboda y Patriksson (1996, p.100) defineixen esport com "el proceso por el que el individuo asimila las competencias, las actitudes, los valores y los comportamientos que le permiten ser un miembro de pleno derecho de la sociedad en la que vive".

L'esport compta amb símbols, mecanismes i un llenguatge d'associació autònom i distintiu. Les diverses formes de pràctica esportiva ocupen un paper important en la producció i reproducció de les relacions interpersonals, per això és un element amb potencial diferenciador i a l'hora integrador (Rodríguez, 2008)

Per altra banda, relacionant el concepte d'esport i activitat física, Blázquez (2010), diu que l'activitat física és una matèria d'aprenentatges fonamentals que estructurin la personalitat i que proporcionen els principis bàsics d'acció i gestió de la motricitat humana. També com l'educació que utilitza d'una manera sistemàtica les activitats físiques i la influència dels agents naturals.

Altres autors com Florence, Brunelle i Carlier (2000), diuen que l'educació física és un procés d'ensenyament- aprenentatge que ha d'oferir a tots els alumnes ocasions de participar en activitats físiques amb vistes a adquirir un repertori d'habilitats, coneixements i actituds que els permeti practicar aquestes activitats al llarg de la seva vida de manera segura, autònoma i satisfactòriament, que fa induir als professors a preguntar-se sobre l'elecció i l' impacte de les activitats que preconitzen en el seu programa.

Aplicant aquests conceptes a la funció socialitzadora, Bourdieu (1991) diu que algunes de les repercussions més interessants que té l'esport són les extenses implicacions socials i culturals que porta la pràctica, ja que fomenta la relació entre iguals, la comunicació amb desconeguts, nous contactes, intercanvis i en general una àmplia gama de connexions i avantatges anomenades capital social.

Maza (2002) explica que degut a les múltiples relacions que porta l'esport, els esportistes han creat una fusió transesportiva. Aquest fet fa que es desenvolupin noves modalitats esportives, nous grups, nous esportistes, inclús persones que enfoquen la seva vida a l'esport.

Segueix dient que aquests canvis de la pràctica esportiva porta a pràctiques no tan conegudes, com poden ser el rendiment esportiu, la salut, l'oci i l'educació física . Maza (2002)

“Esta extensión del hecho deportivo hacia lo social se puede ver también a través de la intervención del deporte en campos como la prevención de la exclusión o la integración de la inmigración de origen extranjero. En este sentido hay que señalar que el deporte, con sus proyectos de intervención en estos ámbitos, se han encontrado con agentes e intervenciones precedentes que ya formaban un puzle de teorías y prácticas diversas, a las que no ha hecho sino añadir su propia diversidad de planteamientos.”

Maza (2002, p.15)

Durán,Gómez, Rodríguez y Giménez (2000) diuen que hi ha d'haver unes condicions bàsiques necessàries perquè l'activitat física i l'esport tinguin una funció integradora. Aquestes condicions bàsiques necessàries són:

- L'esport és un instrument a considerar amb major o menor potencial. Les iniciatives físicoesportives s'haurien d'integrar en el context de programes més globals si es vol aconseguir una certa eficàcia, participant en equips multidisciplinaris.
- Cal destacar el caràcter lúdic de l'esport. L'esport de rendiment, de resultats, no és la millor opció; sí ho és la pràctica variada on tots puguin participar, cooperar, gaudir i posar en joc valors i actituds, jocs recreatius, jocs preesportius, etc.
- Els responsables de l'activitat, els professionals docents, han de posseir certes característiques i demostrar un determinat talent de paciència, confiança, persistència, respecte, proximitat i participació activa.
- Cal utilitzar exemples i ampliar les oportunitats, és a dir, el millor resultat de tot estudi i aprenentatge es farà mitjançant una pràctica global i/o analítica de la matèria, per tant, jugar, practicar, i fer activitats seran la base de l'esport per millorar la convivència i sociabilitat de les persones desfavorides.

2.2.1. L'activitat física: transmissió de valors (lúdic-competició)

Molts autors assenyalen que l'activitat física i l'esport poden ser excel·lents mitjans de transmissió de valors personals i socials com respecte, autocontrol, autoestima, empatia, esforç, autonomia, cooperació, ajuda als altres, hàbits saludables o lideratge. Avui en dia, ningú posa en dubte el gran fenomen sociocultural que constitueixen l'activitat física i l'esport.

Duran et al. (2000) diuen que “El enorme atractivo que ejercen estos sobre toda la población, y muy especialmente sobre niños y jóvenes, los convierten potencialmente en un medio educativo y de transmisión de valores de extraordinaria importancia.”

Cal dir que l'activitat física, només per ella mateixa, no desenvolupa els valors citats anteriorment de forma automàtica. A vegades, es cau en l'error d'associar qualsevol tipus de pràctica esportiva a uns beneficis a nivell social. Aconseguir els resultats esperats dependrà de l'ús, correcte o incorrecte, que es faci de l'activitat física. Segons Pardo (2008): “...es necesario establecer estructuras y utilizar estrategias específicas debidamente elaboradas que promuevan estos conceptos.”

Els programes d'intervenció que, únicament, es centren en l'assistència dels joves o en l'oferta d'activitats físicoesportives engrescadores per a ells, no afavoreixen automàticament el seu desenvolupament positiu. També ens podem equivocar si basem les nostres intervencions en activitats amb un component competitiu elevat. Aquesta concepció de l'activitat física pot desencadenar valors i actituds contràries a una bona convivència social. Cal destacar que, normalment, és necessari afegir en cert grau un caràcter competitiu als nostres jocs i esports que motivin als joves a practicar-los, sempre i quan, sigui la col·laboració i la cooperació la que els dugui a aconseguir l'objectiu. D'aquesta manera no es perd el propòsit principal, fomentant el seu desenvolupament a nivell personal i social.

Segons Pardo (2008), quan els professionals de l'activitat física i l'esport treballen amb joves socialment desfavorits l'objectiu fonamental hauria de ser el desenvolupament personal i social d'aquests joves per damunt de millorar les seves habilitats físiques. És a dir, cercant un desenvolupament amb i no per a l'activitat física. Aquest autor destaca que, en aquest cas, les activitats físicoesportives passen a ser un mitjà per aconseguir els nostres objectius a nivell social i no un fi per si mateixes. Sobre aquesta darrera afirmació comenta que “la actividad física y el deporte pueden contribuir en gran medida a tal propósito dado que puede ser un medio excelente para el desarrollo de valores humanistas” (Pardo, 2008 p. 8).

Per explicar els diferents processos a tenir en compte en la transmissió de valors a través de l'activitat física i l'esport ens basarem en el Model de Responsabilitat Personal i Social de Donald Hellison (2003), del qual podem extreure els següents punts clau:

- La importància de la relació entre professor i alumne.
- Reconèixer les fortaleces dels alumnes i escoltar les seves opinions.
- Compartir responsabilitats amb els alumnes en la presa de decisions i fomentar els moments per a la reflexió.
- Desenvolupar bones persones i no només bons esportistes.

Com apunta Pardo (2008), Hellison (2003) proposa cinc nivells de responsabilitat a través dels quals els joves aprenen a prendre responsabilitat del seu propi desenvolupament personal i social, sent l'activitat física i l'esport els mitjans necessaris

per aconseguir aquest fi. Així exposa aquest autor els components dels cinc nivells (p. 44):

- “Nivel I: Respetar los derechos y opiniones de los demás
 - Autocontrol
 - Derecho de resolver los conflictos de manera pacífica
 - Derecho a ser incluido
- Nivel II: Participación y esfuerzo
 - Explorar el esfuerzo e intentar nuevas tareas
 - Persistir cuando las cosas se complican
 - Realizar una definición personal de éxito
- Nivel III: Autonomía personal
 - Trabajar de manera independiente
 - Establecer un plan personal de trabajo basado en sus necesidades y no en sus intereses
 - Coraje para resistir la presión de grupo
- Nivel IV: Ayuda y liderazgo
 - Ayudar quienes más lo necesiten
 - Sensibilidad y capacidad de respuesta
 - Actuar sin esperar ningún tipo de recompensa extrínseca
- Nivel V: Fuera del gimnasio
 - Poner en práctica todo lo aprendido en otros ámbitos de la vida
 - Ser un modelo para lo demás

Pardo (2008) assenyala que els Nivells II i III es centren en el desenvolupament de la responsabilitat personal (participació i autonomia) mentre que els Nivells I i IV desenvolupen la responsabilitat social (respecte i ajuda als altres). El Nivell V agrupa tots els nivells i es centra en la transferència a altres contextes.

2.3. Integració social

Un cop coneguts els conceptes de joves adolescents i activitat física i esport passariem a conèixer els conceptes fonamentals del treball, que són la integració, exclusió i risc social relacionats amb els joves i l'activitat física i l'esport.

La Unió Europea defineix integració social com un procés dinàmic i multi factorial que possibilita a les persones que es troben en condicions marginals, participar d'un nivell mínim de benestar social. Aquest benestar varia depenent del país en que es trobi.

El concepte d'integració social també s'ha utilitzat freqüentment en el discurs sobre política social amb persones immigrants. En aquest aspecte, la integració social està relacionada amb el concepte d'assimilació, però suggereix una interacció més oberta i bidireccional on els immigrants adopten els valors culturals i els costums del país d'acollida, però la cultura d'acollida també s'adapta i canvia com a part del procés. En aquest sentit, la cultura d'acollida adopta els valors culturals i els costums dels nous grups immigrants i viceversa.

L'informe de la UNESCO de l'any 1996 sobre educació i exclusió social, tracta la idea que la integració social depèn de l'acció de les mateixes societats, de la implicació de tots els agents socials, de les organitzacions de governamentals, de les institucions de la societat civil, de la relacions entre el capital i el treball, de les actituds i de les sensibilitats humanes. (Delors, 1996)

La integració en un grup social és una necessitat psicològica individual per a satisfer-ne d'altres com la necessitat d'inclusió i vinculació, d'acceptació i reconeixement social, la necessitat de control i la responsabilitat i la necessitat d'afecte per què s'és (Soria.,1998, p. 75)

Per Karsz (2004) la integració social passa per l'assumpció dels models, referències i valors morals de l'entorn en que es troba l'individu, on el compliment del constructe d'inserció només es donarà quan hi hagi la configuració ideològica formalitzada.

Carbonell (2000) i Delors (1996) veuen la integració com un procés en que els elements d'un sistema estableixen dinàmiques de transformació per a modificar-se mútuament i crear un nou sistema i model en el que tots s'hi sentin representats i participants.

El concepte d'integració té moltes dimensions i matisos que poden fer referència tant a aspectes ambientals com aspectes legals. Canto (2002) diu que la integració completa suposa l'assoliment de quatre dimensions imprescindibles:

- La dimensió ambiental serà aquella part de la integració en que l'entorn proporciona als membres de la comunitat eines i recursos perquè participin i es formin activament a les xarxes socials.
- La dimensió comportamental sorgirà quan la comunitat o grup sigui capaç de satisfer les necessitats psicosocials dels membres i individualitats, sobretot aquelles necessitats que tenen relació amb la pertinença, la afiliació i l'atracció.
- La dimensió cognitiva de la integració emergeix amb la presa de consciència del sentiment comunitari, on els interessos col·lectius prenen protagonisme per damunt de les pròpies passions individuals.
- La dimensió afectiva de la integració té a veure amb la gestió i entesa de sentiments i emocions compartides.

Per Giménez (2003) el procés d'integració per les persones en la realitat ha de contemplar diverses dimensions:

- Dimensions jurídiques i laborals: Fan referència a tots aquells aspectes relacionats amb el mercat laboral i la coneixença i assimilació de les normes i lleis legals del país acollidor.
- Dimensions socials: inclouen les dimensions familiars, les dimensions referides als aspectes residencials i veïnals, les dimensions educatives i acadèmiques i les dimensions sanitàries.
- Dimensions culturals: aquelles que fan referència als aspectes relacionats amb les tradicions i els contractes sociocívics.

Heinemann (2002) també considera que la integració es un procés llarg i obert i que assolir-la significa el compliment de diverses dimensions.

- Dimensió legal, no només aspectes purament delictius, sinó també totes aquelles accions, que en el marc de les tradicions i aspectes culturals propis d'altres

realitats socials, poden esdevenir inconstitucionals en la societat que els acull. Accions relacionades amb costums religiosos.

- Dimensió estructural-funcional, que fa referència a la possibilitat real de poder i voler aprofitar les oportunitats que ofereix el context d'acollida. Gaudir de la igualtat de drets i circumstàncies dels diferents àmbits socials: mercat laboral, formació, habitatge, temps lliure i esport.
- Dimensió tècnica cultural. La integració de la persona també suposa l'aprenentatge d'aspectes tècnics com la llegua del país d'acollida, les tècniques d'organització i gestió com el funcionament del transport públic, els horaris i funcionament d'entitats.
- Dimensió cultural, és el procés d'aprenentatge de les característiques culturals, socials, normatives, actitudinals i quines de valor del context en el que es troba la persona.
- Dimensió identificativa, que fa referència al sentiment de pertinença i identificació amb el conjunt social en què es troba.

Per tal d'aconseguir la integració s'ha de trobar un equilibri entre l'assimilació dels immigrants o nou vinguts i el respecte per la diversitat de les seves identitats culturals. Aquest procés d'adaptació mútua està en curs, ja que la gent dels diferents grups culturals (la cultura d'acollida inclosa) negocien i renegocien les seves identitats (Mosely,1997).

Els conceptes d'interculturalisme i d'integració poden anar lligats. La interacció que té lloc quan es fan activitats interculturals com ara practicar diferents esports junts, es pot considerar el procés. El resultat d'aquest procés, si tot va bé, és la integració.

2.4. Exclusió social

Com passa amb el concepte d'inclusió social, no hi ha definicions generalment acceptades d'exclusió socials. Però la Comissió Europea (2003) descriu l'exclusió social com un procés que relega algunes persones al marge de la societat i els impedeix

participar-hi plenament per causa de la seva pobresa, a la manca de competències bàsiques i d'oportunitats d'aprenentatge permanent, o per motius de discriminació. Aquest fet les allunya de les oportunitats de feina, percepció d'ingressos i educació, així com de les xarxes i activitats de les comunitats. Tenen poc accés als òrgans de poder i de decisió i, per aquest motiu, es senten indefenses i incapaces d'assumir el control de les decisions que els afecten en la seva vida quotidiana.

Però l'ús original del terme "exclusió social" s'ha atribuït a l'antic ministre francès René Lenoir, a mitjans dels anys 70, i s'ha convertit en part d'un discurs basat, en gran part, en Europa (Collins i Kay 2003).

La Unitat d'Exclusió Social del govern del Regne Unit va definir exclusió social com allò que succeeix quan la gent o els llocs pateixen una sèrie de problemes com ara atur, discriminació, manca de recursos, ingressos baixos, manca d'habitatges, molta delinqüència, mala salut o fracàs familiar. Quan es combinen aquests factors, es pot crear un "cercle viciós"(Collins i Kay 2003).

Per Gil (2002), l'anàlisi del que s'entén per exclusió social ha de fer-se sempre des dels paràmetre del context social, tant temporal com espacial, i no limitar-se als indicadors convencionals i clàssics.

"És un procés social de separació d'un individu o grup respecte a les possibilitats laborals, econòmiques, polítiques i culturals a les que sí tenen accés i en gaudeixen" (Gil, 2002, p.21)

De tota manera, entenem l'exclusió social com un procés dinàmic que sorgeix de les diferents situacions que porten les persones a situacions més o menys integradores que van des de la vulnerabilitat fins a la marginació extrema. Segons aquest procediment, Castel (1999) diferencia 3 zones:

- Zona d'integració: caracteritzada per una feina estable i unes relacions socials familiars sòlides.
- Zona de vulnerabilitat: caracteritzada per la inestabilitat laboral o relacional i una protecció o cobertura social feble.

- Zona d'exclusió: caracteritzada pel progressiu aïllament social i l'"expulsió" del mercat de treball.

Aquest fet de desigualtat i baixa autoestima en vers a altres joves provoca que el problema s'agregui més del que en un moment podia ser, i fa que l'exclusió dels altres més la teva pròpia augmenti aquest factor.

Jolonch (2002) varia el discurs descriptiu dels graus d'exclusió i la seva quantificació, i planteja que l'exclusió social som a problemàtica social és una qüestió relativa i que sempre es farà en funció de la interpretació dels professionals. És a dir que tant la definició del concepte d'exclusió, com la seva categorització són una representació simbòlica de manifestar la realitat sociològica.

Un cop vist les opinions dels autors, es pot dir que l'exclusió social és un procés multidimensional que implica una combinació de factors que afecten alguns grups que es troben al marge de la societat dominant, com ara els sense sostre, la gent gran, els joves en perill, els discapacitats mentals i físics, els pares o les mares solters o les minories ètniques (sobretot immigrants i sol·licitants d'asil). On hi ha concentracions de gent exclosa socialment, es poden excloure barris sencers, com ara zones interiors de la ciutat o projectes d'habitatges socials perifèrics.

Mentre que aquests factors es combinen per formar part d'aquest procés, la pobresa és el centre de l'exclusió social. La pobresa es pot considerar la causa i alhora el resultat de l'exclusió social, i s'ha lligat directament a la baixa qualitat dels habitatges, la delinqüència i la mala salut. Quan es parla de participació esportiva, la pobresa pot ser una barrera important a l'hora de pagar quotes d'entrada per instal·lacions (moltes de les quals ara requereixen que els clients efectuin els pagaments per compte corrent, que els immigrants no poden obrir) i equipament necessaris. (Kennett 2002).

Per intentar trencar aquest "cercle viciós", els governs a nivell local, regional i nacional han posat en pràctica iniciatives polítiques en educació, prevenció de delinqüència i control; han creat oportunitats de treball i han aportat mesures per tenir cura de la salut com a part de la millora en benestar. L'esport ha format part de l'aportació en benestar en molts estats europeus durant dècades, amb facilitats i programes amb els objectius següents (Collins i Kay 2003):

- Educació i promoció de valors positius associats amb l'esport. Ex: treball en equip, compromís i joc net.
- Promoció de la salut. Ex: reduir l'absentisme i les despeses en salut pública i atacar l'obesitat.
- Donar més poder a alguns grups. Ex: dones, minories ètniques i persones discapacitades.
- Oferir oportunitats per la interacció social i la construcció d'una societat. Ex: desenvolupar un sentiment d'identitat comuna, agrupar la gent i fomentar l'entesa entre grups.
- Prevenir la delinqüència. Ex: oferir oportunitats esportives per a ocupar joves en risc de caure en la delinqüència i fer de l'esport un vehicle per a la rehabilitació de delinqüents (Ex: l'estudi d'Arnaud sobre el comportament dels grups immigrants en el temps lliure a Birmingham i Lió).
- Desenvolupament econòmic. Ex: desenvolupar instal·lacions esportives com a catalitzadors de la regeneració econòmica i la creació de llocs de treball.

Des d'aquesta perspectiva, la participació esportiva té el potencial d'incloure els grups marginals i de possibilitar l'acumulació de capital social.

2.5. Risc social

Per altre banda, si en fixem únicament en els joves amb riscos socials, podem veure que degut a la situació social que es viu al començament del segle XXI a les societats industrialitzades aquesta està caracteritzada per l'existència de col·lectius socials que necessiten especial atenció (Pardo, 2008).

A partir d'aquí, Pardo (2008) apunta una descompensada distribució de riqueses i l'augment de la immigració, com a causes de l'aparició de grups com el que anomenem joves socialment desfavorits.

Aquest terme, així com assenyala (Pardo, 2008) fa referència a aquells joves que, en major o menor grau, experimenten alguna d'aquestes situacions:

- Pobresa: Les famílies de molts d'aquests joves no tenen suficients recursos econòmics i normalment viuen per mor dels serveis socials.
- Entorns insegurs: Hi ha molts joves que viuen constantment sota amenaces tant físiques com emocionals. L'assetjament escolar o la intimidació de les bandes, són situacions a les que aquests joves s'han d'enfrontar de manera freqüent.
- Desmotivació cap a l'entorn escolar: Les escoles estan normalment desconnectades de la realitat en la que viuen aquests joves. No els hi ofereixen respostes a las necessitats reals, aprendre més sobre la 'vida' fora de l'escola, afavorint d'aquest mode la possibilitat d'involucrar-se dins alguna banda juvenil.
- Falta de participació significativa i duradora: Els joves socialment desfavorits normalment no tenen l'oportunitat de participar en activitats a les que se sentin implicats de forma més significativa. A més, és important oferir programes a llarg termini en els quals es comprometin a participar i no només intervenir puntualment.
- Falta d'adequats rols personals: Actualment, els joves tenen moltes opcions a les seves vides i molt poca orientació i suport per prendre bones decisions. En lloc d'estar influenciats per adults que es preocupin per ells, molts joves prenen decisions influenciats per la publicitat, els mitjans de comunicació o per "lleialtat" als iguals. Degut a la desestructuració familiar o a la desídia d'uns pares que no es comporten com a tals, provoca que els joves cerquin consell en altres persones que sovint són menys apropiades.

Per tant, podem dir que "ser 'desfavorecido' no es simplemente una etiqueta, es una condición en la que las opciones pueden verse limitadas" (Pardo, 2008, p. 28)

És a dir que s'ha de ser molt conscient a la hora de treballar amb joves i més amb joves amb risc d'exclusió social ja que un petit factor pot significar un gran canvi en ells i una gran repercussió.

Per altre banda, Santos et al. (2004) apunten que en els darrers vint anys, les polítiques socials dels països amb sistemes de benestar social més complexes han incorporat l'esport per intervenir sobre àrees tradicionals de l'acció social o sobre manifestacions més recents de l'exclusió social.

D'una forma innovadora, l'activitat física i l'esport es complementa, de manera eficaç, amb les eines més clàssiques, utilitzades normalment pels professionals de l'àmbit social. Especialistes en la matèria han constatat aquestes potencialitats i han començat a implantar programes d'intervenció per millorar la cohesió social en zones urbanes desfavorides, per millorar les relacions interculturals, per tractar situacions de drogodependències, per rehabilitar a reclusos, per prevenir la violència dels joves o per millorar l'animació i la participació social d'altres col·lectius amb discapacitats.

Es pot classificar els beneficis de l'activitat física a nivell social de diverses formes i Santos et al. (2004) establir els beneficis o potencialitats socials de l'esport a escala individual i a escala grupal:

a) Individual:

- Hi ha la oportunitat d'adquirir habilitats físiques i esportives.
- Augmenta l'autoestima.
- Permet el reconeixement de les pròpies limitacions.
- Avalua habilitats i aptituds.
- Dóna la oportunitat de responsabilitzar-se de la pròpia salut
- Ocupació del temps lliure.
- Acceptació de regles y normes.
- Transmissió de valors educatius (esforç, esperit d'equip).
- Ofereix models socials dignes de imitació a través de la funció heroica.
- Augmenta la identitat personal.
- Propicia oportunitats de feina

b) Grupal:

- És un mitja d'inserció, de socialització y accés a la ciutadania.
- Dóna ocasió de conèixer i comunicar-se amb gent nova.
- Proporciona la ocasió al grup de construir les seves experiències i reforçar la sociabilitat.

PART PRÀCTICA

3. Metodologia

Per a Taylor i Bogdan (1986), en la seva accepció més amplia, el concepte de metodologia es refereix a la manera en que enfoquem els problemes i busquem les respostes. Concretant “la metodologia es refereix a la manera com reduïm la complexitat (enfoquem) i com establim relacions” (Krause, 1995, p. 20).

Dins la metodologia, s’hi divideixen diferents subapartats: l’anàlisi del context, on s’explica les característiques de la població, els centres educatius i les característiques generals dels joves gitanos del barri de Sant Roc, els objectius de la recerca, la selecció de la mostra, els indicadors de la recerca, els instruments de la recerca i el disseny de l’entrevista.

Tot aquest procés és per poder observar si les meves hipòtesis, objectius i pregunta inicial plantejats són certs, coherents i realitzables.

La idea que persegueixo en la realització d’aquesta metodologia o part pràctica, és la de donar resposta al títol plantejat, que és, el de valorar si l’activitat física i l’esport amb joves amb risc d’exclusió ajuda a la seva integració, mitjançant la recerca i la investigació.

Per tant, per poder donar resposta al que es planteja, el què faré, serà realitzar cinc entrevistes. Una al coordinador del projecte i quatre a joves que han passat pel projecte realitzat als centres de Badalona, l’escola Baldomer Solà, l’escola Estonnac, l’escola Josep Boada i l’escola Eugeni d’Ors.

Realitzaré entrevistes, ja que segons Acevedo (1988) “como técnica cualitativa, la entrevista es una de las vías más comunes para investigar la realidad social, ya que permite recoger información sobre aspectos objetivos de las personas: actitudes, opiniones, conocimientos, que de cualquier otra manera no estaría a la mano del investigador”. A més a més, aquest mateix autor, Acevedo (1988, p. 10), ens diu que “la entrevista es una forma oral de comunicació interpersonal, que tiene como finalidad obtener información en relación a un objetivo”. D’aquesta manera, penso

que la utilització de la entrevista per aquesta recerca d'investigació que proposo, podria ser de les més adients.

3.1. Anàlisi del context

El context en el qual centraré el meu treball és el barri de Sant Roc. El barri de Sant Roc se situa a la zona oest de Badalona, just al límit amb el terme municipal de Sant Adrià de Besòs, en uns terrenys que havien estat ocupats històricament pels aiguamolls del Besòs i que al segle XIX van esdevenir terres de conreu. El barri va ser resultat de l'obra de La Obra Sindical del Hogar, i es va aixecar per acollir, d'una banda, una part de la població que vivia a les barraques de Montjuïc i del Somorrostro i, de l'altra, la que havia estat afectada pels aiguats de 1962 i la construcció de les primeres autopistes. S'hi concentrava una majoria de població d'ètnia gitana que va comportar una sèrie de processos d'exclusió social derivats del tràfic de drogues, l'alt índex d'analfabetisme, la manca de recursos econòmics i les dificultats per trobar feina. El conjunt del barri té una superfície de 46,2 ha, un total de 6.634 habitatges i una població empadronada, a 1 de gener de 2013, de 13.729 persones, xifra que suposa el 6,2% de tot Badalona, de les quals el 33,6% eren de nacionalitat estrangera.

El Pla general metropolità (PGM) de 1976 va qualificar el barri de Sant Roc de Zona subjecta a ordenació volumètrica específica, clau 18. L'any 1978 es va aprovar un pla especial de reforma interior (PERI) que abraçava el barri de Sant Roc i altres zones limítrofes, a fi d'introduir-hi les primeres millores en els equipaments.

A més del PERI, el barri de Sant Roc va acollir diversos programes d'intervenció social i urbanística.

Es pretén millorar la connectivitat entre Sant Roc i Badalona, reformar els carrers interiors del barri i, alhora, introduir programes de foment de l'esport, l'ús de les noves tecnologies de la informació i altres que anaven adreçats a col·lectius específics com ara les dones i els joves que abandonen prematurament el sistema educatiu.

3.1.1. Població

Segons les dades del padró municipal de 2013, el barri de Sant Roc té una població de 13.729, dels quals 7537 (54,9%) són homes i 6192 (45,1%) són dones. La població del barri representa un 6,2% del total de Badalona.

Franja d'edat	HOMES	DONES	TOTAL
10-14	435	352	787
15-19	457	386	843

Taula 1: Franja de població per sexe i edat al gener del 2013 del barri de St. Roc.

Sant Roc presenta un percentatge d'immigració important amb un 32,4% del total dels habitants del barri; per països, els més nombrosos són els pakistanesos amb gairebé un 20% del total d'immigrants, molt lluny dels segons en nombre, els marroquins, amb un 2,5%.

A part de l'alt nivell d'immigració del barri amb persones d'altres països, s'hi ha d'afegir la població procedent de les diferents comunitats autònomes d'Espanya, ja que molts dels habitants del barri de Sant Roc no han nascut a Catalunya, sinó que han nascut a la gran majoria de comunitats autònomes d'Espanya, entre aquesta població hi ha uns 5000 habitants autòctons d'ètnia gitana.

La situació econòmica i laboral de la majoria de famílies és molt precària i el nombre de persones per habitatge molt alt; això provoca un amuntegament creixent. D'altra banda, el nivell d'instrucció de la població és molt baix: de la població major de 15 anys un 11,7% no sap llegir ni escriure, un 30% no té estudis i un 30% té la primària incompleta. En quant als índexs d'absentisme, el 60% de l'absentisme de primària de tot Badalona i el 50% de secundària, és a Sant Roc.

Gran part de la població infantil està condicionada per la problemàtica global de l'entorn, que es tradueix en un mitjà familiar desestructurat, sociocultural i econòmicament desfavorable (progenitors sols, conflictes familiars, atur, problemes

relacionals, de salut física i mental, alcoholisme, SIDA, etc) i, com a conseqüència, presenten mancances greus, especialment afectives, relacionals i educatives.

3.1.2. Educació

He centrat el meu treball en el Projecte coordinació activitats extraescolars pel consorci Badalona Sud, és el marc on he trobat les persones a les quals he entrevistat. Treballa per la integració dels joves amb riscos socials a partir del futbol i es duu a terme al barri de Sant Roc de Badalona. Aquest projecte es realitza en quatre centres del barri. Són quatre centres amb finalitats integradores per a tots als seus alumnes. Les escoles que en formen part són l'escola Baldomer Solà, l'escola Lestonnac, l'escola Josep Boada i l'escola-institut Eugeni d'Ors que es troben en una zona del barri amb molta població gitana i immigrant amb un nivell molt baix de cohesió social i amb un fort nivell d'absentisme escolar.

Imatge 1: Ubicació de les quatre escoles de Badalona que formen part del Projecte coordinació activitats extraescolars pel consorci Badalona Sud, situades en la zona més fràgil del Barri de Sant Roc.

3.1.3. Projecte coordinació activitats extraescolars pel consorci Badalona Sud

El projecte es basa en realitzar activitats extraescolars, majoritàriament futbol i també dansa, amb la finalitat d'integrar tots els joves amb risc d'exclusió del barri de Sant Roc de Badalona.

Es desenvolupen activitats físiques i artístiques emmarcades en el concepte d'esport escolar educatiu i de funció integradora, que millori substancialment l'oferta d'educació no formal al barri. Els destinataris d'aquest pla són els infants i joves de primària i secundària dels centres escolars de la zona.

“Totes les activitats tenen una calendarització de sortides i tallers diversos per al treball educatiu de conèixer l'entorn, acostament cultural a teatres, música, etc.” (C)

Es fa un treball el més global possible amb una estreta col·laboració amb les escoles i incrementant les oportunitats de socialització, ja que en el seu desenvolupament es poden treballar valors tant importants com la col·laboració, la participació, la cooperació, el respecte, la integració, i la implicació a més d'afavorir una vida saludable.

“Es pretén:

- Reduir l'absentisme escolar dels participants.
- Millora de notes acadèmiques dels participants.
- Coordinació i implicació familiar en les activitats.
- Millora dels comportaments (sobretot en casos d'interrelació cultural).” (C)

Es preveu i s'incentiva la formació de joves que es puguin quedar com a monitors dins del projecte. En aquests moments es poden veure els resultats de tretze anys de projecte impulsat pel Consorci Badalona Sud però el que participen també totes les escoles del sector. És un projecte global que ha arrelat amb força al barri. Arran de la possible destitució del coordinador Esteve Plana pel canvi d'empresa adjudicatària de l'activitat, les famílies s'han rebel·lat i penso que és un indicador molt potent de l'arrelament i eficàcia del projecte, les declaracions de les famílies i les apreciacions periodístiques aparegudes al El Punt Avui digital (20 de desembre de 2016)

“Els pares defensen que “no estem parlant de fer activitats escolars o de jugar a futbol i prou”. La filosofia del programa és clara: els nens que són absentistes, tant a primària com a secundària, no poden disputar els partits, en el cas del futbol. S'ha donat el cas d'un menor que acumulava mesos sense trepitjar l'aula i gràcies al futbol ara hi assisteix

amb regularitat. El treball al voltant de la multiculturalitat, l'acceptació d'unes normes o aprendre a desplaçar-se en transport públic també van incorporats en l'actuació.

El projecte de coordinació de les activitats extraescolars de la zona sud de Badalona no s'adreça només als menors. Permet intervenir en els joves, alguns dels quals han fet formació per disposar d'un títol de monitor i altres van camí de fer-ho, i intervenir en les famílies. Moltes d'aquestes han d'aprendre a tramitar el DNI dels menors, a confiar els seus fills a persones que d'entrada són estranyes o a agafar un autobús. Part de l'aprenentatge és útil per traslladar-lo després al món laboral.”

3.1.4. Característiques generals dels joves gitanos participants en el projecte

De l'entrevista amb el coordinador del programa (C) en vaig extraure unes característiques generals dels nois i noies d'ètnia gitana que participen en el projecte que penso que són fonamentals per a poder situar el context del meu estudi. Els he classificat en característiques de tipus personal/ individual i aspectes referents a l'àmbit familiar, escolar o social.

Àmbit personal / individual	• Baixa autoestima i/o una visió d'ells mateixos desajustat, sobretot en relació amb les capacitats d'aprenentatge relacionades amb tasques escolars. A vegades aquest sentiment s'expressa de manera totalment oposada, amb actituds de sobrevaloració d'un mateix i de les pròpies capacitats.• Poca o nul·la tolerància a la frustració. Són joves i noies que abandonen fàcilment quan es troben amb algun entrebanc.• Immediatesa, impaciència. Els costa endarrerir les coses i planificar pel futur, el fet de no obtenir resultats a curt termini els genera frustració.• Dificultat per l'estructuració personal, per la gestió del seu temps, el seu espai, les seves activitats... Això es deriva de la manca d'hàbits bàsics des de la petita infantesa (higiene, horaris, alimentació).• Capacitat de supervivència, d'adaptació a situacions molt problemàtiques.• Inhibició, dificultat per reconèixer els seus sentiments i expressar-los.• Dificultat per la crítica, l'anàlisi i la reflexió.

Àmbit familiar	• Falta de recursos culturals i no transmeten als seus fills les eines que permeten accedir a la cultura, com ara la lectura, un vocabulari ric, etc. • Baixa o nul·la valoració per part de la família dels treballs escolars realitzats pels fills a l'escola o en altres espais on participa, al mateix temps que es té un grau molt elevat d'exigència cap a l'èxit escolar i social. • No cobreixen les necessitats afectives dels joves: afecte, confiança, seguretat...
Àmbit escolar	• Absentisme escolar. • Abandonament prematur de l'escola • Endarreriments escolars significatius (especialment en lectoescriptura i càlcul) • Dificultats d'aprenentatge solidificades, que no s'han tractat bé o no s'han superat. • Baixa motivació pels continguts escolars, aquests no s'adeqüen als seus interessos i motivacions. • Autoeficàcia (confiança en un mateix d'aconseguir els objectius proposats) baixa i desajustada, la qual cosa genera expectatives de fracàs i això fa que es rebutgi tot allò relacionat amb l'aprenentatge.
Àmbit social	• Es donen, entre els iguals, relacions de poder més que relacions d'amistat. Per aquest motiu és molt important treballar la resolució de conflictes i les habilitats socials. • Predominança de la cultura de consum, vivint el temps lliure de manera essencialment passiva i consumista (televisió, videojocs, carrer...). • Passen molt de temps al carrer sense supervisió, sense finalitat concreta. És llavors quan prenen contacte amb els grups de risc i models de conducta que reforcen la desobediència, la utilització d'amenaçes, l'incompliment sistemàtic de les normes... • Passen moltes hores veient la televisió sense acompanyament, de manera que no tenen sentit crític del que veuen. • Fora del projecte, normalment no accedeixen a recursos del barri fora del seu entorn immediat. No participen de moviments associatius ni altres ofertes socioculturals que es duen a terme al barri o al seu voltant.

3.2. Objectius de la recerca

Heinemann (2003) ens diu, dintre el mètode científic, que els objectius seran la base sobre on girarà el treball. Els objectius que m'he plantejat són els següents:

- Analitzar les característiques dels joves d'ètnia gitana del barri de Sant Roc de Badalona.
- Conèixer la percepció i valoració que fan els joves de l'ètnia gitana sobre la practica de l'esport (futbol) i la influència d'aquesta pràctica en la seva vida.
- Situar als joves entrevistats en la taula de valors de Hellison que ha estudiat la responsabilitat personal i social des de l'activitat física.
- Valorar l'opinió dels entrevistats amb referència les noies d'ètnia gitana i la pràctica del futbol.

3.3. Mostra de la recerca

La mostra no ha estat aleatòria sinó seleccionada, amb l'ajuda del coordinador del projecte (C) que és treballador social. He decidit entrevistar a set persones, tres monitors (M1, M2 i M3) que es considera des del projecte que han assolit els valors que es pretenien i que segueixen involucrats en ell, una monitora-alumna (M4) que està començant a fer de monitora però que encara juga a futbol i és entrenada per altres monitors i tres joves que estan immersos en el projecte (J1, J2 i J3)

He tingut present:

- Que siguin joves que han tingut continuïtat en la participació en el projecte .
- Que siguin persones que han quedat lligades al projecte a través d'activitats de monitoratge, a partir de 18 anys.
- Alguns joves 12-13 anys que estan encara en fase de formació.
- Joves i monitors/es han de ser d'ètnia gitana
- En la mesura del possible, nois i noies.

Les persones seleccionades tenen les següents característiques:

C: Llicenciat en educació social a la Universitat de Barcelona, coordinador Consell Esportiu barri de Sant Roc (Badalona), monitor de futbol base, monitor de lleure, Més de 10 anys entrenant equips de futbol a la U.E.Camprodon, i 5 anys entrenant al campus de futbol U.E.Camprodon. És la persona que m'ha proporcionat l'accés a les altres entrevistes amb els monitors i joves gitanos del barri de Sant Roc.

M1: És monitor de futbol en el projecte, treballa de monitor de menjador de l'escola Baldomer Solà, està estudiant per fer la prova d'accés a grau mig i també s'està traient el carnet de conduir.

M2: És monitor de futbol en el projecte, treballa de monitor de menjador de l'escola Baldomer Solà i té el títol de monitor i d'entrenador de futbol.

M3: És coordinador d'activitats extraescolars i fa substitucions al menjador de l'escola Baldomer Solà. També fa de monitor en el projecte, concretament porta un equip femení.

M4: És monitora del projecte i també és la portera d'un equip de noies. Està estudiant un curs d'atenció al client per trobar feina.

J1: Alumne de sisè de l'escola Lestonnac, forma part del projecte des dels 5 anys, dificultats escolars, sobretot a nivell actitudinal. No segueix el nivell mínim del curs en el qual es troba.

J2: Alumne primer d'ESO Institut- Escola Eugeni d'Ors, forma part del projecte des dels 5 anys. No segueix el nivell mínim a nivell general del curs en el qual es troba. Bona actitud.

J3: Alumne de sisè de primària de l'escola Baldomer Solà, forma part del projecte des dels 7 anys. Segueix els mínims dels nivells exigits a l'escola. Bona actitud.

3.4. Indicadors de la recerca

Considero que, el procés d'investigació, des del punt de vista del disseny, pot estar emmarcat en una investigació qualitativa, és un estudi de cas encara que la observació

no és sistemàtica i de caràcter evaluatiu . Des d'una perspectiva interpretativa Pérez Serrano (1994) afirma que “su objetivo básico – en el estudio de caso- es comprender el significado de una experiencia” (p. 81).

És de cas perquè tracta d'un estudi concret que compren un cas concret, la relació entre la participació dels adolescents gitanos, en risc d'exclusió social, en el Projecte del Barri de Sant Roc a Badalona i la seva integració social. Basant-me en la classificació de Pérez Serrano (1994), crec que es avaluatiu perquè pretén descriure i explicar el projecte i els resultats del projecte per arribar a emetre judicis sobre els objectius aconseguits.

Quivy i Carpenhoudt (2005), ens diuen que en moltes ocasions, els conceptes implicats en les hipòtesis i el model no són directament observables. En alguns casos estan subjectes a la interpretació del investigador.

En primer lloc utilitzaré la taula de valors de Hellison (2003) com a indicadors per a valorar el nivell de responsabilitat personal i social dels i les entrevistades i l'aportació del projecte als valors d'integració social.

A més a més seran també indicadors:

El sentiment de pertinença al barri de Sant Roc dels enquestats

La seva valoració, positiva o negativa, del fet d'haver practicat futbol dins del projecte.
Sentiments i emocions lligades a aquesta pràctica.

Les seves expectatives de futur.

La seva posició ideològica pel que fa la pràctica del futbol en les dones gitanes.

3.5. Instruments de la recerca

He utilitzat la tècnica qualitativa de la entrevista, ja que tal i com diu Acevedo (1988, p.11), “la entrevista es una forma oral de comunicació interpersonal que tiene como finalidad obtener información en relación a un objetivo”. Per tant, seguint

aquesta definició, personalment penso que és una de les tècniques que més s'ajusta al que estic buscant, després de descartar un estudi longitudinal per falta de temps

La idea tal i com s'observa a continuació és la realització de les entrevistes estructurades, ja que tal i com diu Rojas (2006), l'entrevista estructurada a informants permet a l'entrevistador, semblant a la observació, aconseguir informació congruent amb la realitat que es vol estudiar. Tal i com diu el mateix autor, per tal de realitzar entrevistes estructurades serà necessari plantejar preguntes obertes, o temes a tractar, els quals derivaran dels indicadors que es volen investigar. El mateix autor, Rojas (2006), ens comenta que per tal d'aplicar la tècnica de l'entrevista estructurada, és important establir una relació de confiança amb l'entrevistat, per tal de garantir la autenticitat de les dades recopilades. Ho he intentat fer, no anant a entrevistar i prou sinó assistint com a observador a les diferents activitats abans de fer les entrevistes.

Uns altres autors que ens parlen sobre l'entrevista estructurada, i que deixen molt clara la seva definició, són Del Rincón, Latorre, Arnal i Sans. (1995), els quals ens diuen que l'entrevista estructurada es refereix a una situació en la qual l'entrevistador pregunta a l'entrevistat una sèrie de preguntes preestablertes. Corroborant aquestes idees, trobem Acevedo (1988), el qual ens defensa la utilització de l'entrevista estructurada, o com ell li diu, planificada, ja que ens comenta que és un tipus d'entrevista que resulta més eficaç, ja que intenta triar, d'una manera sistemàtica i precisa, més informació concreta sobre els aspectes que es volen explorar.

D'aquesta manera, i després d'haver observat les diferents definicions sobre l'entrevista estructurada, i la tècnica d'aquesta, així com l'estil de preguntes, veig clarament necessari utilitzar aquest mètode per tal de donar resposta a la recerca plantejada. Utilitzaré l'entrevista, tècnica qualitativa que penso que em donarà informació per desenvolupar el meu treball.

Enregistraré les entrevistes amb àudio i en faré un buidat per poder contrastar-les a la hora d'elaborar els resultats. Tot i això, seguiré utilitzant l'àudio perquè no solament hi ha el contingut verbal a tenir en compte. Penso que el to i l'apropament corporal serà vital per poder extreure unes conclusions que s'apropin més a la realitat dels entrevistats..

Faré un guió per plantejar l'entrevista, que em servirà seguir una estructura. Durant la realització no prendré notes per aconseguir un clima més gran de confiança.

He seguit les indicacions d'Stake (1998) que assenyalava la importància de escollir casos que siguin fàcils d'abordar i on les nostres indagacions siguin ben acollides, on es pugui identificar un possible informador i que compti amb els actors (persones estudiades) disposats a donar la seva opinió per això he demanat la col·laboració del coordinador del projecte.

L'ètnia gitana té, a nivell general, una manera de viure i establir relacions que fa aconsellable establir contacte amb persones properes als entrevistats per a que no hi hagi recel cap a l'entrevistador. -També s'ha de tenir en compte que les estratègies de socialització dels membres de les comunitats majoritàries responen a les relacions de poder entre institucions de poder de la majoria i la minoria, tal i com s'ha evidenciat en un estudi sobre els gitans de Badalona- (Laluzeta., Crespo, Maria & Luque (2001)

He decidit que les entrevistes les faré a les instal·lacions esportives que s'usen per portar a la pràctica el projecte, en dies que hi hagi activitat, i ha estat el mateix coordinador qui els ha parlat per primera vegada de l'entrevista i els motius per la qual les faré. He anat a visitar-los per concretar-la i he intentat apropar-me i explicar en viva veu les meves intencions, i tenir una conversa informal. Crec que ha estat vital aquest fet per a tenir respostes més sinceres. He rebut bones sensacions i m'han explicat que estaven disposats a col·laborar si...(aquí hi van posar una sèrie de condicions, crec que en el fons eren estratègies d'apropament, per salvar les pors i la falta de confiança cap a mi) Van dir que d'acord, si després els citava i "ens fem famosos". Evidentment els he explicat que constaran en els meus agraïments i que són la part més important del meu treball. M'han posat una mica d'impediments per concretar el temps de les entrevistes perquè estan molt ocupats. Crec que també aquest fet respon a la necessitat de fer evident que no estan supeditats a ningú i que ells porten la iniciativa. Els he dit que evidentment són ells els que han de marcar la data perquè són els protagonistes.

He procurat minimitzar el recel i em proposo assistir a algunes activitats en les que participen els entrevistats, juntament amb el coordinador del projecte, que és amic meu i té influència positiva sobre ells, per poder trobar en les seves respostes "un tip de

información que los participantes sólo proporcionan a aquellos en quienes confían y que ocultan a todos los demás” (Rodríguez, Gil & Garcia, 1996, p. 72).

Per realitzar la meua investigació he demanat permís de forma verbal al coordinador del projecte i aquest ha demanat el permís a les famílies dels nois menors d'edat també de forma verbal. M'han donat el permís també de forma verbal.

3.6. Disseny de l'entrevista

Les entrevistes que he dut a terme han estat dissenyades per mi mateix per la realització d'aquest del Treball Final de Grau (TFG). L'objectiu de la realització d'aquestes entrevistes, és extreure informació rellevant sobre el tema tractat a partir de l'experiència dels enquestats, per tal de poder donar resposta a la recerca plantejada. Els guions es poden trobar a l'annex.

4. Anàlisi dels resultats

La mirada dels nois i noies

A l'hora d'analitzar els resultats, vull fer esment a alguns aspectes, que malgrat en el guió de l'entrevista els vaig posar pensant en un primer tram per trencar el gel, preguntes fàcils referides a ells mateixos, m'ha fet adonar que es donen unes constants, que es mantenen en tots els joves entrevistats, i que el coordinador del projecte m'ha confirmat que sol ser el perfil de la majoria de jovent d'ètnia gitana que participen del projecte, i s'han mantingut constants en la seva participació al llarg dels anys, que cal tenir en compte. Tots viuen amb la família, alguns amb diferents generacions dins de la mateixa casa, dos d'ells ja tenen fills, són més de dos germans, donen molta importància a la cura de la família... “La meua filla és el més important i ara a buscar alguna cosa fixa per estar tranquil i mantenir-la” (M3) Fora de micro i en conversa informal, vaig demanar la situació laboral de la família, de què vivien...tots tenien algun membre de la família que cobrava PIRMI, i em va semblar que tota les bromes que feien sobre el assumpte, en el cas dels monitors i la monitora, anava carregada d'una certa vergonya, aquest aspecte els neguitejava. En el cas dels nois més joves participants del projecte, es donava també una situació plena de bromes i acudits però amb més provocació, com si ho veiessin més normal i fos un motiu d'identitat.

Per contra es senten molt orgullosos, en el cas dels monitors, de treballar al menjador de les escoles i com a coordinador d'activitats extraescolars. El projecte premia la constància en la pràctica de l'esport amb aspectes com aquest. La pràctica de l'esport per si sola no aconsegueix millorar substancialment la situació d'exclusió o de risc d'exclusió social. Tal i com diuen alguns autors, els programes esportius en si mateixos no tenen perquè ser educatius o afavorir el desenvolupament positiu, Petipas, Cornelius i Van Raalte, (2008). Vaig copsar un orgull molt gran, que els donava estabilitat i els esperonava a continuar en el projecte, pel fet de tenir feina i no dependre per tot de les ajudes dels serveis socials. Un primer pas per a la integració social és el veure expectatives de futur. Tenir feina i reconeixement social és molt important en aquest procés.

Tots els monitors i la monitora han acabat l'ESO, encara que només dos tenen el graduat, però posen l'accent en el que estan fent. Ho fan amb molta solemnitat, quan

pregunto si treballen o estudien, canvien el to distès i es posen tensos, penso que amb orgull de veure fins on han arribat. “Si, estic estudiant per fer prova d’accés a grau mig” (M1), “... tinc diversos títols que m’he anat traient: Títol de monitor, entrenador de futbol... (M2) ”Faig un curs d’atenció al client”... (M4)

En el cas dels nois participants s’observa un cert rebuig cap a la part acadèmica de l’escola. No poden parlar del tema sense bromes i acudits, també he observat un canvi d’actitud al preguntar si els agrada l’escola o no. Mantenen una actitud desafiant i diuen que “Sí, el que m’agrada més és l’estona del menjador i el pati” (J1) “El menjador quan juguem partits” (J2) , al ser preguntats si no els agrada res més (sense alterar-me pel seu desafiament), afegeixen “ i les matemàtiques”(J1) o “ i m’agrada la música”(J2)...cal analitzar més l’actitud que les mateixes respostes que són curtes, i sota el meu punt de vista, primer desafiant i després intentant ser “correctes”, intuïnt que si que és important per a ells l’èxit escolar, encara que significa una barrera tan gran que opten per mantenir una actitud contrària i desafiant..

De tota manera s’observa una baixa autoestima referida a l’activitat acadèmica, quan responen a la pregunta de si volen continuar estudiant o si volen anar a la universitat afirmen un” NO!!!!!!!!” rotund(J1) o una mica matisat “No, a l’ESO si, però a la universitat no, fa mandra! I no sé res per anar-hi”. “No, a part de l’esport no vull estudiar reeees!” De tota manera al comentar si voldrien fer alguna carrera relacionada amb el món de l’esport, fins i tot el més rotund (J1) afirma “que si es alguna cosa relacionada amb l’esport potser si...” Canvien totalment l’actitud quan troben alguna possibilitat d’estudi relacionada amb l’esport. S’acaben les bromes i es posen molt solemnes, com el grup de monitors, però a nivell general s’observen més expectatives en els monitors que en el grup de jugadors.

També penso que és significatiu que , en tots els casos de monitors entrevistats, la majoria dels seus germans i germanes, o tots, no fan esport, són una raresa dins del grup i arriben a practicar l’esport reglat a partir de que els van anar a buscar, i donen molta importància al fet de que els van fer signar... “Anava pel carrer i em va dir que vingúes i mira...” (M1) “...em van fer signar i ja està” (M2)

En canvi en els participants més joves, tots citen que algun altre germà fa esport o n'ha fet o està també en el projecte. Sembla que l'esport està més incardinat en aquestes noves generacions.

Sentiment de pertinença

Tots els participants de les entrevistes afirmen que el projecte ha servit per fer-los sentir més del barri. Diuen que es senten “molt més del barri. Això és una cosa bona del barri. Jo em sento que sóc una cosa bona del barri. Si, si el barri de Sant Roc és més barri des del projecte” (M2). “I sobretot per a veure les possibilitats que té el barri i les coses positives que té “Jo sóc del barri des de sempre, però jo quan vaig entrar a l'esport vaig començar a veure més les coses bones del barri, abans només veia la droga i les baralles...” (M3)

Pel que fa un sentiment més ampli de pertinença diuen “Sóc català, espanyol, gitano, del barri...”(M1) “Sóc gitano i més de Catalunya, d'Espanya també però per la selecció.” (M2) “Gitano! I del barri de Sant Roc!” (M3) “Catalana, però tampoc sóc una noia independentista...i del barri de Sant Roc”(M4)

En els més joves, tots comencen amb un gitano molt contundent per a definir que es senten. “Gitano i del barri de Sant Roc, de Badalona no! Són paios els de Badalona!” (M2) i s'observa una actitud més tancada, ningú diu sentir-se català ni espanyol. Hi ha un fort sentiment de pertinença a l'ètnia gitana i prou. S'observa una més gran amplitud de mires en els monitors que han estat més temps en el projecte.

Actituds generals en relació el sexisme

Parlem dels nois, en el cas de les noies, tinc poques dades per fer una anàlisi des de les mateixes noies. Només he aconseguit el testimoni d'una entrenadora, per tant em basaré de forma majoritària en els comentaris dels nois, que han sigut molt coincidents i en el que ha dit ella de forma particular. El monitor (M1) diu ben clar i, amb un posat que denota un cert orgull, al ser preguntat sobre si li sembla bé la participació de les noies en el món del futbol, que “Em sembla bé que hi juguin, tenen el mateix dret, però la meva dona no m'agradaria que jugués a futbol, de cap manera!” “Em sembla molt bé que hi hagi equips de noies, però la meva dona no, són les meves costums. Quan una dona està casada ja no m'agrada, si és petita si” (M2). “ Depèn si és gran o petita. Quan van a

secundaria, no, jo li paro els peus, no m'agradaria que una filla meva jugués a futbol. Si vol fer patinatge si, potser si, però altres esports no!" (M3).

Preguntats sobre si els nois i les noies tenen les mateixes possibilitats dins del projecte, diuen unànimement que no, sobretot "...en esports més forts on els pares tenen por que perdin la virginitat amb un cop o alguna cosa" (M1). "No, al barri és diferent un noi que una noia. No és que sigui dolent que facin esports però als gitanos no ens agrada! Jo tinc un cosí *maricón* i ningú de la família no li parla" (M2).

La noia monitora (M4) diu clarament que no, que les dones no tenen les mateixes possibilitats "Els gitanos no els agrada que les noies juguin a futbol i els pares no les deixen jugar. Als homes els hi donen més possibilitat." "... I El monitor (M3) ho dona com un fet en el seu barri i en la seva ètnia i es veu un cert immobilisme en aquest tema, per la seva rotunditat "Aquí al barri no tenen les mateixes possibilitats, les de Barcelona tenen més possibilitats, perquè aquí a Sant Roc som gitanos i nosaltres no ho volem. És igual si un nen vol fer ballet, li diran que és afeminat...Les coses són així!" però la monitora, tot i acceptar que les coses són així, diu: "No he tingut cap problema- en el món del futbol-, però no està ben vist al barri que les noies juguin a futbol." La meua família m'ho ha permès però ha rebut moltes crítiques" Sóc conscient que sóc un *bitxo raro*" "No, no tenim les mateixes possibilitats. T'has de sentir moltes coses pel fet de jugar a futbol i ser una noia." "... El meu *novio* no és gitano i és més fàcil perquè ell és més obert. Al projecte de l'equip femení, les gitanes no tenen cap tipus de continuïtat perquè les seves famílies no les deixen jugar a partir dels nou o deu anys, tenen altres aspiracions per elles"

Cal tenir present com la situació de la dona a l'esport els lliga amb altres estereotips lligats a la discriminació que podrien patir els nois que els agradin pràctiques esportives no considerades virils. "És igual si un nen vol fer ballet li diran que és afeminat" (M3) "Jo tinc un cosí "maricón" i ningú de la família no li parla" (M2) S'observa una assignació de rols molt separada i més pròpia del segle XIX que del XXI.

Destacaria que els jugadors més joves, al ser preguntats sobre que els sembla que juguin les nenes a futbol, inicialment fan un discurs políticament correcte, encara que riuen tota l'estona, diuen que " Em sembla bé. Podríem jugar junts, però jo mai he jugat amb nenes" (J1). "Em sembla bé, jo hi jugo de vegades" (J2) "Sí, però les nenes són

més complicades... Però tots som iguals!” (J1) “Si, si no juguen és perquè no volen” (J3). Però al intentar baixar les respostes a nivell més emocional i punxar-los, dient que al projecte no hi van gaire noies gitanes, que si els agradaria que la seva filla jugués a futbol... diuen que “No m’agradaria que els equips fossin mixtes, perquè les nenes es queixen per tot...” (J2) “Elles diuen que el futbol és de mascles i molts pares no les deixen jugar” (J2). Jo crec que els pares no deixen a les nenes gitanes que juguin a futbol. Jo només n’he vist una jugar. A mi no m’agradaria que les meves filles juguessin a futbol.” (J3)

Utilitat global del projecte

Un altre fet interessant de l’anàlisi del projecte és que tots els entrevistats i la entrevistada, en parlen molt bé a nivell general i manifesten que s’han sentit sempre molt ben tractats, sense cap discriminació pel fet de ser gitanos, afirmen haver rebut inclús més ajudes pel fet de ser d’ètnia gitana. Els nois jugadors més joves que estan en ple procés d’aprenentatge al preguntar-los sobre el que canviarien afirmen contundentment que “Res, està tot molt bé.” (J3)

Consideren que haver entrat a fer futbol de forma reglada, dins del projecte, els ha condicionat la vida en positiu, que els ha aportat molt “M’ha servit molt molt. Jo no seria res, sense aquest projecte. Jo abans no veia malament fer el *corrito* i fer porros i fumar marihuana...ho veia normal, i ara no!” (M1) “Jo em sento bé amb mi mateix. He pogut ser el que va ser el meu entrenador per a mi. Ser un referent per als nens. A mi m’ha canviat la forma de veure la vida”. (M2) “He après a controlar-me i m’ha ajudat a ser millor persona” (M3)

.Utilitat de l’esport en general

Són també contundents les seves afirmacions quan els hi vaig preguntar sobre que ha significat l’esport a nivell general en les seves vides... “Jo no hagués sigut res sense l’esport, ni hagués estudiat ni res” (M1) “No ho sé, jo no em veig amb res més, Tu em treus d’aquí i estic més perdut que un GPS trencat.(M2) “No en tinc ni idea però si no hagués fet esport, fatal segur!” (M3)

Cal fer esment que l'esport que han fet s'ha centrat en un percentatge molt alt només al futbol, per tant són consideracions que es poden afegir al que ha significat la pràctica d'aquest esport.

Expectatives vitals i esport

Tots, tant monitors, com jugadors veuen la seva vida, o desitgen lligar el seu futur, a l'esport amb més o menys èmfasi, però els monitors hi veuen un camp més lligat a l'ajuda, "No relacionat només amb el futbol però si d'educador social i ajudar als immigrants. Vull una feina estable."(M1) "Seguir treballant amb nens, ajudant als nens perquè es treguin el graduat...ajudar, em veig ajudant!"(M2) "Jo vull ajudar al meu barri d'una manera o altra, lligat al món de l'esport i tant!" (M3) "No ho tinc molt clar la veritat, però ho veig lligat al futbol femení si pot ser. Em veig d'entrenadora quan sigui molt gran."(M4) i en les contestes dels jugadors hi trobem molta coincidència en voler ser grans jugadors i viure del *cuanto*, això ho diuen en un to burlesc i amb bromes, però, quan canvien de to, diuen que els agradaria tenir una professió lligada a aquest món, alguns des de la vessant educativa i d'altres dels de jugador " Jugar al Barça, però jo entrenador no m'hi veig! Policia, m'agradaria ser policia si no sóc futbolista." (J2) "Mestre, i professional de futbol i entrenador també." (J3)

Aportació del projecte als valors d'integració social segons l'escala d'Hellison

Quan parlem d'autocontrol, de respectar els drets i les opinions dels altres...(nivell I) Expressen que l'esport els ha ajudat, "Sí. Crec que m'ha ajudat a controlar-me en les coses de la vida." (M2) però en alguns casos expressen que els hi costa, però el fet de fer de monitors i monitores els obliga a cuidar el modelatge. "Sí, però també salto eh. He fet un procés i ara no salto tant, sóc més controlat i no tinc tantes baralles...he après, però encara em costa controlar-me. Però com que he de donar exemple als nens davant d'ells sempre em controlo, Si em diuen alguna cosa dels meus morts jo salto, però amb els nens no, això si que ho he après." (M3) "Sí, però si jo crec una cosa, ho penso i punt! Però he millorat una mica, això si, l'esport m'ha ajudat, si." (M4)

Pel què fa l'anàlisi del nivell d'esforç i constància (nivell II) per assolir amb èxit el que es proposen a partir de la seva participació en el programa, tots manifesten que sí, amb clara rotunditat. A la pregunta si l'esport t'ha ajudat a ser constant contesten: "Sí. A

venir tots els dies i a aixecar-me i no deixar-ho per demà.”(M2)” Si, jo abans no feia res i ara sóc molt competent de monitor.(M3) “Ara em planifico sóc més responsable...” (M4)

En el referent a l'autonomia personal (nivell III), els costa entendre a què em refereixo quan parlo d'autonomia i em va caler aclarir si eren més capaços de fer coses tots sols, si els semblava que eren més capaços de prendre les seves pròpies decisions... No responien, fins que el coordinador els va recordar que quan entrenaven als nens i les nenes prenen moltes decisions tots sols o soles...i després deien que sí, que havien millorat “ Si, si, jo em sento molt millor perquè jugo a futbol i sobretot perquè ensenyo als nens i el futbol els ajuda a anar a l'escola més constants i se fer les coses per mi.” (M1) “Jo abans sempre ho havia de preguntar tot i jo ara ho faig jo tot sol tot.”(M2), la noia monitora és la que discrepava una mica, deia”Si, però tampoc tant, em falta molt, sempre estic depenent d'un altres, sóc insegura. Si que prenc més decisions però em costa de fer-ho sola, tinc por de cagar-la.” (M4)

Al respondre a la pregunta que volia analitzar el nivell d'ajuda altruista i lideratge, el que traspasa el lloc de la pràctica esportiva, nivell IV de l'escala d'Hellison, ho centren molt en els nens i nenes dels seus equips i en l'esport “Si, jo crec que si. “Sóc capitana del meu equip a més a més d'entrenadora i sí que m'agrada ajudar al meu equip” (M4) i diuen que si, que als nens i nenes els volen ajudar en tots els casos, “Sí, perquè jo estic perquè els nens s'integrin”(M1) “Sí m'agrada ajudar-los, perquè m'agrada fer-ho bé i que els nens vagin al *cole...*” (M2) però no aporten cap altre nivell d'ajuda, encara que vaig intentar que es manifestessin si ara estan més disposats a ajudar a tothom. Aquí trobem la barrera del clan. “ A mi sí que m'agrada ajudar si són els meus, si són gitanos ajuda fins a la mort, sinó...depèn...” (M3) i tots donen suport a aquesta tesi o callen. Aquí es manifesta clarament que encara hi ha alguns dels valors treballats que no han estat capaços de generalitzar a nivell de la seva vida quotidiana i es nota “el pes de la construcció de l' identitat d'ètnia gitana a través de la contraposició als altres.” (C)

Pel què fa el nivell V, on es planteja clarament si es generalitza el que s'ha après amb la pràctica de l'esport a d'altres àmbits de la vida quotidiana, diuen que han millorat i que sí que el que han après i ho apliquen “ Jo sóc molt millor persona sempre, i això ho dec

al futbol, i tant que sí (M2) però que “Sempre sempre, és difícil recordar-se de com s’han de fer les coses, que el *pronto* et pot algunes vegades”(M3)

Pel que fa la sensació de ser un bon model pels nens i nenes del barri, tots diuen que sí amb rotunditat, s’observa molt d’orgull ens les seves respostes. Se’ls veu molt satisfets. Diuen, “ Si, crec que sóc un model perquè ajudo als nens gitanos a anar a l’escola.” (M1) Sí, jo crec que sí, que els nens quan et veuen es sorprenen que jo treballi aquí. Em troben llest i no és això és que m’he esforçat” (M2) “Sí, jo crec que els nens es fixen, Jo sóc bona influència, però jo també sóc una mica boig eh, però al barri em comporto, al barri si hi ha nens, jo em comporto sempre” (M3). La que mostra més dubtes, però també acaba coincidint amb els nois, és la (M4) que diu: “Espero que si, però no ho sé. Si, si crec que està bé que les nenes es fixin amb mi.”

La mirada dels educadors

El coordinador del projecte (C) explica que “El primer canvi que han experimentat aquest joves és en l’actitud dins de l’activitat. Els primers dies l’actitud no acostuma a ser bona, però a mesura que se senten part del grup aquesta actitud dóna un gir de 90 graus.”

Diu que “Hem trobat molts casos de joves que al principi roben material de l’activitat, pilotes per exemple, però quan se senten part del grup són ells mateixos qui vetllen i vigilen que ningú robi material i fins que tot que es retorni!

El segon pas és la millora del comportament entre els iguals, sobretot quan hi ha distància amb subgrups per raons culturals per exemple. En aquest període veiem que el grup es cohesionava i deixen d’existir els prejudicis, i aquests es converteixen en temes de diàleg cara a cara i no pas en burles a l’esquena dels companys.”

Finalment, el coordinador, coincideix amb la taula d’Hellison en la dificultat de l’assoliment del darrer nivell: la generalització dels valors de responsabilitat personal i social. Diu que és” l’etapa més complexa és quan la incidència repercuteix fora de l’activitat, sobretot amb nois i noies d’ètnia gitana, que tenen una llarga trajectòria al barri, on s’han anat consolidant sinergies no sempre positives, que dificulten que aquests nois i noies generalitzin els seus aprenentatges a nivell de valors socials.”

A la demanda de si hi ha un procés que serveixi per tots els nois i noies, ens diu que “Podríem resumir aquest fet en els següents passos: (transcripció literalment per la importància que té per comprendre l’evolució dels monitors entrevistats)

El menor faltava a classe i cada vegada falta menys (comença anant a l’escola els dies que hi ha activitat perquè sap que si no és així no podrà entrenar, i cada vegada hi va més fins que les absències són puntuals.)

El menor millora el rendiment escolar, poc o molt (les coordinacions amb els tutors són molt estretes per fer un bon seguiment i el menor ho sap).

El menor millora el comportament (aquest aspecte en alguns casos es nota moltíssim i en d’altres ni tan sols hi ha cap millora del comportament fora de l’activitat.)

El menor s’interessa per a formacions o informació prelaboral. (Quan hi ha aquesta inquietud és un bon símptoma, ja que el passotisme en aquests temes es dona de forma general al territori.)

El menor realitza algun curs amb IMPO, sol·licita treure’s l’ESO en el cas que no ho hagi fet abans, o realitza un curs per ser monitor o entrenador.

El menor ajuda voluntàriament en l’activitat en què ell anys enrere havia estat (amb o pendent de titulació), i allí aprèn, agafa experiència i seguretat.

El menor esdevé monitor o ajudant de monitor en una de les activitats!

Aquest procés òbviament només l’acaben uns quants però esdevenen persones molt importants com a referents positius al territori, ja que tenen molta família i aquest fet té molta repercussió en un barri en què poca gent estudia i poca gent treballa. És el cas dels nois i la noia que has entrevistat.”

En general la valoració del projecte és veu molt positiva des de la seva òptica:

“El projecte compleix l’objectiu d’ajuda a la integració social a través de l’esport, tot i que cal tenir en compte que el projecte només és un punt en la vida dels menors, i com a tal ha d’anar acompanyat de facilitats en formacions, de sortides laborals, entre d’altres

factors. La clau de l'èxit són els recursos i el mateix disseny de l'activitat, però sobretot la dedicació amorosa de tots i totes els que hi participem" (C)

5. Discussió

Pot afirmar-se que el que hem trobat en el nostre estudi és coincident amb la tesi d'Escarti, Buelga, Gutierrez i Pascual, (2009) en el seu anàlisi del model de responsabilitat personal i social- basat en els treball de Hellison- com a exemple de treball pel desenvolupament afectiu, profunditzant en l'adaptació d'aquest model al context espanyol.

El programa que hem analitzat reuneix les circumstàncies que aquests autors assenyalen per a que es doni un desenvolupament positiu en els joves.

- Les activitats del programes són voluntàries i motivadores en si mateixes i requereixen esforç i un cert grau de compromís i les regles són clares.
- L'entorn és acollidor i segur, dirigit per un adult competent que respecta als nens.
- Les activitats esportives s'utilitzen com a exemple per ensenyar habilitats per a la vida.
- S'ensenya als joves a aplicar el que aprenen al programa a altres contextos fora de l'esport.

En els cas de les ètnies gitanes es poden donar alguns elements diferenciats tal i com parla (Besalú, 2008, p226-227) Existeix un sistema educatiu gitano, és a dir, un conjunt organitzat d'elements de transmissió cultural i de socialització. La unitat bàsica d'educació és la família. El nen aprèn per immersió i en contacte simultani amb diverses generacions de nens i adults. Es transmeten els valors propis de la seva cultura, d'una forma totalment diferent a la cultura majoritària, això pot canviar algunes expectatives.

També en l'estudi de Carrasco Garrido, López de Andrés, Hernandez Jimenez Trujillo i Jiménez Garcia (2010) diu que l'ètnia gitana no contempla l'esport com una pràctica habitual. Les dones gitanes registren nivells significativament més baixos en l'activitat

física que en la resta de població no gitana en les mateixes condicions. Aquests autors diuen que la cultura gitana no contempla l'esport i l'activitat física com un costum beneficiós.

Això explicaria, sota el meu punt de vista, la gran dificultat en portar a terme el projecte en joves de l'ètnia gitana que manifesta el coordinador, especialment en les joves gitanes, tot i reunir les condicions que citen (Escarti, et al, 2009).

“En general en començar l'activitat amb nens i nenes d'ètnia gitana ens trobem amb moltes dificultats perquè en general no són ells i elles els que trien l'activitat sinó nosaltres que els anem al darrere. Es dona una manca de compromís i d'assistència, manca d'entrega de fulls d'inscripció i documents necessaris, incompliment en els pagaments (simbòlics), mals comportaments i conductes inacceptables (racisme, masclisme desmesurat, victimisme, robatoris de material, destrosses d'infraestructura...), sobreprotecció familiar vs “irresponsabilitat” familiar (aquest fet es dona de forma incoherent en moltes famílies en què, per exemple, no deixen anar els fills a una sortida amb l'escola per por al que els pugui passar, però en canvi no veuen cap problema en deixar el nen al carrer fins a altes hores del vespre o bé que el germà de set anys sigui el responsable d'anar a recollir els germans petits a l'escola.). Hi ha aspectes de costums i manera de veure la vida que ens fa difícil treballar amb l'ètnia gitana de forma especial.” Amb les noies hi ha un plus de dificultat afegit (C).

6. Conclusions

A tall de conclusions, podem dir que els nois i noies monitors i entrenadors de futbol entrevistats, del Projecte estudiat, mostren una actitud molt positiva i valoren molt bé la influència que ha tingut la pràctica de l'esport (futbol) i l'haver format part d'aquest projecte per a la millora, no només en la pràctica de l'esport, sinó de la seva vida a nivell general.

El fet de tenir feina o pensar que l'esport els pot donar la clau per tenir-ne és l'element més clarament valorat com a positiu i que lliguen al fet de pertànyer al projecte. S'observa també un orgull i complaença en l'ascensió social que significa haver arribat a monitor o entrenador, respecte a la majoria de persones del seu entorn que no tenen feina, ni veuen la manera d'aconseguir-la. Mostren un bon nivell d'autoestima, dins del projecte, i es consideren models per als nens i nenes que estan en els seus equips.

Malgrat això, la taula d'Hellison, que analitza els valors de responsabilitat personal i social a través de la pràctica de l'esport, m'ha permès observar que:

En general queden reflectits uns nivells de fragilitat important en alguns dels nois i en la noia pel que fa l'assoliment d'alguns valors. Especialment els que analitzen la generalització a la vida quotidiana dels que manifesten en la pràctica del futbol (nivells IV i V).

També s'observa però, que gràcies a la participació en el projecte, han estat capaços de trencar moltes actituds negatives cap a les altres persones, es manifesten més responsables i constants, més autònoms i fins i tot, amb capacitat d'oferir ajuda altruista, si es tracta de fer-ho dins del projecte (nivells I,II,III).

Es posa de manifest que, el projecte es considerat un èxit, tant per part dels promotors com pels participants perquè ajuda molt a reduir l'absentisme escolar i dóna oportunitat a un grup important de nens i nenes a intentar canviar les baixes expectatives a nivell acadèmic i social que pesen sobre la població infantil i juvenil d'ètnia gitana del barri de Sant Roc. Malgrat això, tenen moltes dificultats per canviar alguns esquemes gairebé endèmics; que tant passen per unes qüestions de cultura i tradició, com per problemes socials derivats de la pobresa i l'exclusió social.

Hi ha alguns aspectes que m'han resultat colpidors i que m'han fet replantejar algun objectiu i afegir-ne algun altre. Tot i intuir que les noies d'ètnia gitana estaven sotmeses a unes creences que les discriminaven pel que fa algunes pràctiques de l'esport, m'ha impressionat molt escoltar, en directe, la visió que els nois i noies exposaven, sense cap mena de vergonya, sobre aquest fet.

Penso que cal fer un treball molt contundent, des del respecte a la cultura gitana, però contundent, per a possibilitar la igualtat de gèneres, ja que, la situació actual, sota el meu punt de vista, atempta contra els drets humans, de forma molt bàsica.

De tota manera m'ha semblat que tant víctimes de la discriminació són les noies gitanes, com tots els que presentin una singularitat que s'aparti de la rigidesa de les tradicions, i els mateixos nois, que han d'assolir algunes expectatives que es tenen sobre ells.

Crec que aquest aspecte els condiciona molt a l'hora de generalitzar els valors del projecte perquè corren el risc de mostrar-se "dèbils" davant del seu clan.

Un altre aspecte a destacar és la dificultat que mostren els nois i noies més joves per sentir-se catalans i per parlar català, després d'haver estat escolaritzats des de P-3 en català. Se senten gitanos i com a molt del barri de St. Roc, diuen que a Badalona hi viuen els paios, que ells no hi tenen res a veure.

Crec que, malgrat les dificultats de traspasar els valors del projecte a la seva vida quotidiana, és evident que els monitors i la monitora, mostren una interiorització d'aquests valors superior als nois i noies jugadors, mostren més sentiment de pertinença a Catalunya o Espanya i no es mostren tan rotunds en el fet de ser gitano com un aspecte no solament d'identitat sinó com a aspecte de autosegregació.

També he pogut observar que en els més joves gitanos es dóna una més gran tendència a la pràctica de l'esport, es veu més normal estar en un equip i practicar-lo de forma regular. Crec que aquests aspectes es podrien atribuir al treball intens del projecte i sobretot a la dedicació *amorosa* dels responsables.

Crec que cal replantejar algun aspecte a nivell de govern perquè és inconcebible que en el Segle XXI existeixin aquetes bosses de pobresa cultural i s'evidenciï una desigualtat tan gran a nivell social.

En la meua opinió, la pràctica de l'esport per si sola no aconsegueix millorar substancialment la situació d'exclusió o de risc d'exclusió social, però ajuda a alguns nois i noies a obrir algunes portes que tenen totalment tancades ja abans de néixer. En aquest programa es preveu una acció més global, però és evident que és clarament insuficient ja que el percentatge de joves que aconsegueixen saltar la tanca és encara molt minoritari.

He acabat l'estudi amb bon regust de boca, però amb moltes preguntes més que abans de començar, sobretot pel que fa la cultura gitana: les seves creences, algunes de les quals com el respecte a la família trobo molt lloables, i d'altres, senzillament no entenc.

Per acabar vull fer constar que el treball se m'ha presentat complex pel fet de ser un estudi de caràcter qualitatiu, potser hagués sigut més fàcil per a mi passar alguna enquesta a una població més ampla i quantificar les respostes, però em va semblar que era més adient encarar l'estudi des d'aquesta òptica. En acabar aquest treball, em ratifico en aquesta elecció, encara que sóc conscient que he tingut més limitacions a l'hora de fer l'anàlisi i extreure les conclusions dels resultats. Ha estat crucial tenir com a indicadors principals l'escala de Hellison que m'ha ajudat a categoritzar algunes de les meves conclusions i no partir només de la percepció, potser més emocional, de les persones entrevistades..

He de dir que per a mi aquest estudi m'ha aportat molt a nivell personal. El contacte amb els nois i noies que he entrevistat ha estat molt enriquidor, agradable i alhora sorprenent. Mentre feia les entrevistes em costava veure quina anàlisi podria fer de tants aspectes que anaven sortint i m'ha fet dubtar molt de la metodologia triada. En alguns moments també he tingut por de partir d'estereotips i prejudicis sobre l'ètnia gitana, però penso que aquestes pors m'han esperonat a fer la recerca amb el màxim de rigor, i en acabar, estic content dels resultats.

7. Bibliografia

ACEVEDO, Alejandro (1988). *El proceso de la entrevista: conceptos y modelos*. México, D.F.: Editorial Limusa.

Ajuntament de Badalona. *Guia d'informació educativa de Badalona*. [en línia] Generalitat de Catalunya. Barcelona. <http://badalona.cat/portaWeb/getfile;jsessionid=LM9hXQyCfHFrML4z887N75kqwfGsMKf9174kcYX3znr9xJvzjwQ!-388966247?dID=86236&rendition=web>.

[Consultat 2 abril de 2016]

Asociación Norte Joven (2000). *Alternativa para jóvenes en situación de desventaja social*. Madrid: Norte Joven.

BEREMÉNYI, B.A. (2007). “Claro hijo, vaya a la escuela y si se aburre lo sacamos”. *Relaciones y experiencias de los gitanos de Badalona y los rom de Bogotá con la educación escolar*. Tesis doctoral. Universitat Autònoma de Barcelona. Barcelona.

BESALÚ, Xavier (2002). *La diversidad cultural y la educación*. Madrid: Popular.

BLASCO, Dora (2006). Educación, género y deporte: jóvenes de etnia gitana y práctica físico-deportiva. *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares*, 61 (2), 115-128

BLÁZQUEZ, Domingo (2010). *La Educación Física*. Barcelona: INDE.

BOURDIEU, Pierre. (1991). *La distinción. Las bases sociales del gusto*. Madrid:Taurus.

CANTO, Josep Maria (2002). *El grup: estructura, processos i relacions grupals, a Psicologia del grup i els moviments socials*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.

CARBONELL, Francesc (2000). *Educació i immigració. Els reptes educatius de la diversitat cultural i l'exclusió social*. Barcelona: Mediterrània.

CARRASCO, Pilar; LÓPEZ DE ANDRÉS, Ana; HERNÁNDEZ, Valentín; JIMÉNEZ, Isabel; JIMÉNEZ, Rodrigo (2010). *Health status of Roma women in Spain. European Journal of Public Health*. 21 (6). 793-798.

CASTEL, Robert. (1999). *La metamorfosis de la cuestión social*. Barcelona: Paidós.

COLLINS, Mike; KAY, Tess (2003). *Esport i exclusió social*. Londres: Routledge.

Comissió Europea (2003). *Informe conjunt sobre la inclusió social en què es resumeixen els resultats de l'examen dels plans nacionals d'acció a favor de la inclusió social (2003-2005)*. Brussel·les: Comissió Europea.

CREA (2004). *Final Report. Workaló. The creation of new occupational patterns for cultural minorities: The Gypsy case- s/l*: European Commission.

DEL RINCÓN, Delio; LATORRE, Antonio; ARNAL, Justo; SANS, Antoni (1995). *Técnicas de Investigación en Ciencias Sociales*. Madrid: Dykinson.

DELORS, Jacques, (1996). *Educació: hi ha un tresor amagat a dina*. Barcelona: Unesco

DURÁN, Javier; GÓMEZ, Vicente; RODRÍGUEZ, Jose Luis; JIMÉNEZ, Pedro Jesús (2000). La actividad física y el deporte como medio de integración social y de prevención de violencia: un programa educativo con jóvenes socialmente desfavorecidos. *I Congreso de la Asociación Española de Ciencias del Deporte. Cáceres: Área de actividad física y salud*, 405 – 414.

ESCARTÍ, Amparo; BUELGA, Sofía; GUTIÉRREZ, Melchor; PASCUAL, Carmina (2009). El desarrollo positivo a través de la actividad física y el deporte: el programa de responsabilidad personal y social. *Revista de Psicología General y Aplicada*. 62 (1-2). 45-52.

ESSOMBA, Miquel Àngel (2003). *Educación e inclusión social de inmigrados y minorías. Tejer redes de sentido compartido*. Barcelona: CISSPRAXIS.

- FLORENCE, Jacques; BRUNELLE, Jean; CARLIER, Ghislain (2000). *Enseñar Educación Física en Secundaria. Motivación, organización y control*. Barcelona: INDE.
- GARCÍA, Humberto; ADROHER, Salomé; BLANCO, Mª Rosa (1996). *Minorías étnicas: gitanos e inmigrantes*. Madrid: CCS.
- GIL, Fernando (2002). *La Exclusión social*. Barcelona: Ariel.
- GIMÉNEZ, Carlos (2003). *¿Qué es la inmigración?* Barcelona: RBA Integral.
- HEINEMANN, Klaus (2002). Esport per a immigrants: instrument d'integració. *Apunts. Educació Física i Esports*, 68, 24-35
- HEINEMANN, Klaus (2003). *Introducción a la metodología de la investigación empírica en las ciencias del deporte*. Barcelona: Paidotribo.
- HELLISON, Donald (2003). *Teaching responsibility through physical activity*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- JOLONCH, Anna (2002). Educació i infància en risc. Acció i reflexió en l'àmbit social. Barcelona: Pòrtic.
- KARSZ, Saül (2004). *La exclusión: bordeando sus fronteras. Definiciones y matices*. Barcelona: Gedisa.
- KENNETT, Chris (2002). *Anàlisi de les xarxes d'oci a Gran Bretanya* (Tesi doctoral, Departament d'Educació Física, Ciències de l'Esport i Gestió de Recreació, Loughborough University, Loughborough).
- KRAUSE, Mariane (1995). La investigación cualitativa: Un campo de posibilidades y desafíos. *Revista Temas de Educación*, 7, 19-40
- LALUERZA, J. L., CRESOI, I., MARIA, C. P.; LUQUE, J. (2001). Socialización y cambio cultural en una comunidad étnica minoritaria. El nicho evolutivo gitano. *Cultura y educación*, 13(1), 115-130.

LIÉGEOIS, Jean Pierre (1998). *Minoría y escolaridad: el paradigma gitano*. Madrid: Presencia Gitana.

MAZA, Gaspar (2002). El deporte y su papel en los mecanismos de reproducción social de la población inmigrada extranjera. *Apunts. Educación Física y Deportes*, 68, 58-66.

MOSELY, Philip (1997). *Sporting immigrants: sport and ethnicity in Australia*, Sydney: Walla Walla Press.

PARDO, Rodrigo (2008). *La transmisión de valores a jóvenes socialmente desfavorecidos a través de la actividad física y el deporte. Estudio múltiple de casos: Getafe, L'Aquila y Los Ángeles*. Madrid: Universidad Politécnica de Madrid.

PARLEBAS, Pierre (2001). *Léxico de praxiología motriz. Juegos, deporte y sociedad*. Barcelona: Paidotribo.

PÉREZ, Gloria (1994). *Investigación cualitativa. Retos, interrogantes y métodos*. Madrid: La Muralla.

PETITPAS, A. J., COMELIUS, A.E., VAN RAALTE, J. L. (2008). Youth development through sport: It's all about relationships. En N.L.Holt (Ed.), *Positive youth development through sport* (pp.61-70).New York, NY: Routledge.

PUIG, Josep Maria. (2000). *Educar a la secundària*. Vic: Eumo Editorial.

RODRÍGUEZ, Álvaro (2008). *El deporte en la construcción del espacio social*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.

RODRÍGUEZ, Gregorio; GIL, Javier; GARCIA, Eduardo (1996). *Metodología de la investigación cualitativa*. Archidona (Málaga): Aljibe.

ROJAS, Raúl (2006). *Guía para realizar investigaciones sociales*. México: Editorial Plaza y Valdés.

SALINAS, Jesús (2012). Convivencia intercultural y educación antirracista: una reflexión después de treinta años de trabajo en el sistema educativo con alumnado

gitano. En Institut de Ciències de l'Educació Josep Pallach (Ed.), *Convivència intercultural i educació antiracista* (p.95-122). Girona: Universitat de Girona.

SANTOS, Antonio; CASTRO, Rose Mary; BALIBREA, Enriqueta; LÓPEZ, Alici; ARAGO, Luz Victoria. (2004). *Mujeres en forma contra la exclusión*. Valencia: Dirección General de la Mujer -Generalitat Valenciana.

SORIA, Miguel Angel (1998). *La animación deportiva*. Barcelona: Inde.

STAKE, Robert (1998). *Investigación con estudio de casos*. Madrid: Morata.

STIEHL, Jim (2000). The way it is. En D. Hellison, N. Cutforth, J. Kallusky, T.J. Martinek, M. Parker & J. Stiehl (Eds.), *Youth development and physical activity: Linking universities and communities* (pp. 3-16). Champaign, IL: Human Kinetics.

SVOBODA, Bohumil; PATRIKSSON, Göran (1996). Socialización informe a modo de toma de postura. En VVAA, *La función del deporte en la sociedad*, (pp. 99-103). Madrid: Consejo Superior de Deportes.

TAYLOR, Steve; BOGDAN, Robert (1986). *Introducción a los métodos cualitativos de investigación*. Buenos Aires: Paidós.

8. Annex

8.1. Entrevista coordinador del projecte

ENTREVISTA AL COORDINADOR			
NOM I COGNOMS:		DATA:	
FORMACIÓ:			
1	Nom de l'activitat		
2	Tasca que desenvolupa:		
3	Breu descripció de causes de risc d'exclusió social dels i les joves participants:		
4	Breu descripció de les activitats que es fan:		
5	Dificultats que us trobeu per portar les activitats a la pràctica (absentisme, conductes disruptives, falta de il·lusió...)		
6	Quins aspectes d'aquests i aquestes joves son favorables pel desenvolupament de les activitats		
7	Quins objectius pedagògics us heu marcat?		
8	Quin tipus d'avaluació feu?		
9	Hi ha algun estudi que pugui quantificar longitudinalment el grau d'èxit d'aquestes activitats respecte els objectius de minvar el risc d'exclusió social en els i les joves.		
10	Quina percepció i valoració qualitativa es fa des de l'entitat que formeu part d'aquestes activitats.		
11	Breu descripció dels canvis actitudinals dels i les joves participants		
12	Creieu que l'activitat que desenvoleu és vital en el treball per evitar el risc d'exclusió social dels i les joves del barri de Sant Roc de Badalona.		

8.2. Entrevista monitor/a del projecte

ENTREVISTA MONITOR/A			
NOM I COGNOM:		DATA:	
<u>Aspectes de vida</u>			
- Com et dius?- Quants anys tens?- Vius amb la teva família?- Tens germans i germanes? Quants?- Quants d'ells practiquen esport?- Quin esport t'agrada més, De quin equip és?- Estàs estudiant? Tens feina?- Explica'm el que vulguis de la teva vida que et sembli important			
<u>Relació amb el projecte</u>			
<i>Inicis en el projecte</i> - A quina edat vas començar?- Explica'm com et vas introduir en el món de l'esport i vas participar en el projecte			
<i>Percepció global de discriminació</i> - Has tingut alguna dificultat (família, mestres, monitors, entrenadors...) pel fet de ser gitano per realitzar el projecte?			

Practica esportiva reglada: motivació i utilitat

- Quan vas començar a fer activitat esportiva reglamentada, perquè ho vas fer?
- T'ha servit estar dins d'aquest projecte esportiu? Per què?

Sentiment de pertinença

- Creus que haver participat en el projecte t'ha fet sentir més del barri /badaloní ?
- Que et sents primer de tot, del barri de st. Roc, badaloní, català, gitano,...?
- Creus que és compatible ser gitano i estar integrat amb normalitat a Badalona.
- Sents orgull de ser del barri de Sant Roc de Badalona?
- Tens amics o amigues d'altres cultures?

Actituds generals en relació el sexisme

- (Pel noi) Que et sembla que participin noies dins de l'equip de futbol? Com et portes amb elles? Et faria res que la teva novia participés en el projecte?
- (Per la noia) Com has viscut el fet de compartir esport amb nois? Com et portes amb ells? Et faria res que el teu novio participés en el projecte?
- Creus que els nois i les noies tenen les mateixes possibilitats dins del projecte?

Utilitat global del projecte

- Què t'ha aportat com a persona haver participat en aquest projecte?

Aportació del projecte als valors d'integració social

(En aquesta part he agafat la taula de valors de Hellison (2003) que ha estudiat la responsabilitat personal i social des de l'activitat física, i he preparat preguntes que em

permetin valorar en quin nivell es troben els entrevistats i les entrevistades.)

Nivel I: Respetar los derechos y opiniones de los demás

- Autocontrol
- Derecho de resolver los conflictos de manera pacífica
- Derecho a ser incluido

Nivel II: Participación y esfuerzo

- Explorar el esfuerzo e intentar nuevas tareas
- Persistir cuando las cosas se complican
- Realizar una definición personal de éxito

Nivel III: Autonomía personal

- Trabajar de manera independiente
- Establecer un plan personal de trabajo basado en sus necesidades y no en sus intereses
- Coraje para resistir la presión de grupo

Nivel IV: Ayuda y liderazgo

- Ayudar quienes más lo necesiten
- Sensibilidad y capacidad de respuesta
- Actuar sin esperar ningún tipo de recompensa extrínseca

Nivel V: Fuera del gimnasio

- Poner en práctica todo lo aprendido en otros ámbitos de la vida
- Ser un modelo para los demás

- NIVELL I: Creus que l'esport t'ha ajudat a tenir autocontrol i a respectar els drets i opinions de les altres persones? INJUSTÍCIA
- NIVELL II: L'esport t'ha ajudat a participar i esforçar-te per aconseguir el que vols? En quins aspectes? Explica't. CONSTÀNCIA
- NIVELL III: L'esport t'ha donat autonomia personal per resistir pressions externes? Explica'm o posa algun exemple. AUTOESTIMA I FORÇA
- NIVELL IV: L'esport t'ha fet adonar de la importància d'ajudar als altres?
- NIVELL V: Creus que ets un model a seguir per la gent que t'envolta?

Utilitat de l'esport en general

- Què et sembla que hagués sigut la teva vida si no t'haguessis involucrat amb el projecte i haguessis fet esport?

Expectatives vitals i esport?

- Què penses del teu futur? El veus lligat a l'esport?
- Explica'm alguna anècdota viscuda durant la teva etapa de formació.
- Et sembla que ens hem deixat alguna cosa?

8.3. Entrevista jove del projecte

ENTREVISTA AL JOVE			
NOM I COGNOM:		DATA:	
<u>Aspectes de vida</u>			
- Com et dius?- Quants anys tens?- Tens germans i germanes? Quants?- Quants d'ells practiquen esport?- Quin esport t'agrada més, De quin equip és?- Quin curs fas? T'agrada anar a l'escola?- Què t'agrada més de l'escola?			
<u>Relació amb el projecte</u>			
<i>Inicis en el projecte</i> - Quan anys fa que vas començar?- A quina edat?- Explica'm com va ser que t'apuntassis al projecte.			
<i>Percepció global de discriminació</i> - Has tingut alguna dificultat (família, mestres, monitors, entrenadors...) pel fet de ser gitano per realitzar el projecte?			

Sentiment de pertinença

- Que et sents primer de tot, badaloní, català, gitano,...?
- Sents orgull de ser del barri de Sant Roc de Badalona?
- Tens amics o amigues d'altres cultures?

Actituds generals en relació el sexisme

- (Pel nen) Que et sembla que participin noies dins de l'equip de futbol? Com et portes amb elles?
- (Per la nena) Com has viscut el fet de compartir esport amb nois? Com et portes amb ells?
- Creus que els nois i les noies tenen les mateixes possibilitats dins del projecte?

Expectatives vitals i esport?

- Creus que continuaràs fent esport?
- Fins on t'agradaria arribar?
- T'agradaria estudiar alguna carrera?
- En cas afirmatiu, t'agradaria fer alguna carrera relacionada amb l'esport?

Detecció de grau de satisfacció amb el projecte

Què milloraries del projecte?

